Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕН МИНИСТРИЙ СОВЕТЕН ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувла 1923 шера дензз ● ШИНАРА, 12 ИЮНЬ, 1984 ШУ. ● № 70 (6948). Мах, 3 кеп.

ХЬАЙБАШТА — ШОРТТА ДОАКЪАР

Бальцаш сихъяь чуэц

КХЫ ЦХЬАЬКХА А БЕРКАТ ДОАККХ

Шоллагlа шу да шурий товарни фермо «Урожайный» совхозе болх бу. Во а ца бец. Хьайбаш леладерий коллективо соахка хlара кхоабача lаттагара юкъера лаьрхlача 2670 килограмм шура е яьккха, толаме кхочашйир пачхьалкхенга шурен духхи доахкара план.

Дуккха а чоалханегlа да укх шера цар кхочашде деза декхар — хlара кхоабача lаттагара йоаккха шура юкъера лаьрхlача кхо эзар килограммага кхочаe а из яккхарен пачхьалкхенга йохкарен шера план хаьал хьалха — Сийлахь боккхача Октябре 67 шу дузаш кхочашъе е лаьрхlад цар.

Шоай дош зарцдеш бец хьайбаш леладераш. Цар счете хlанзале а я пленал совгlа яьккха 120 центнер шура. Хlанз хlара lаттагара дийнахь-бус йоаккха шура юкъера лаьрхlача 11 килограммага кхоач.

Хьайбаш леладерий толама къайле сенах йоал? Эгара хьалхарча аргlанна доакъарий база чlоагlа хилара х. Тешаш лакха йолаш кийчду цар доакъар. Из доархlаме болх тlабиллаб лаьрхlа вlашагlъеллача доакъар кийчдерий подрядни звенона. Цунна кулгалду опытна механизатора Эдильсултанов Ахьмада. Звенона тlачlоагlаьй люцерна 50 гектар, силоса лаьрхlа дlайийнача подживной хьажкlий 100, доакъара свеклай 5, рожа — 25, мошача доакъара меттах гурахьа дийнача кlия 40 гектар. Звенос ишта кийчдергда 160 гектара тlара гурахьа дийна кlа, аьрда даьнна ча (дагадоххарах аьлча) соахка боахамс хlара гектара тlара 40 центнерал совгlа кlа гулдир, кхы кlезигагlа доацаш гулде лаьрхlа ба уж укх шера а.

Шоай опытна кулгалхочун хьехамца доакъарий культураш дина хьувкъаьяй механизатораша Вичуев Султана, Валаев Тасус, Эдильханов Шамала, Юнусов Завалус, Керимов Сулеймана.

— Оаха май бетта юкъе деиз иортта мошa рапс тийнай хьайбашта, цул тlехьагlа — гурахьа дийна моша кlа, — яхаш, дувц А. Эдильханова. — Тlаккха люцерна а хьаьлар. Цхьа лакъа люцерна деттача доахаина мошв йолаш юайр оаха, хlата дукхагlъар аьла хьахар. Шурий товарни фермана юхте ихаь дийнахьа хьалъоттадир оаха баьъйолча аьла 700 центнерах детта аргlа. Укх шера 2—3-оза хьакха йиш хиларга догдоах аз люцерна. Циъара хьекхачул тlехьагlа минеральни удобренеш подкорм йир кхайна, шортта хий диллар.

Хlальта хlанз доакъар дукхагlа хургдола кхы цхьаькха бокха кхочам юкъебоаккхаш ба доакъар кийчдераш — моша хургда из. Малагlа ба из? ГІулакх миштад аьлча, бальцадараш леладерша дика хьийкъа моша горошек ихеьй 250 гектара тlа.

— Даьча лоерхlамаша хьахьокх, хlара гектара тlара юкъера лаьрхlача 50 центнерал кlезигагlа йоацаш моша горошек тхона яргйилар, — яхаш, дувц совхоза директора Гиреев Султана. — Хlальта доакъар кийчдераша йиш хиний 800 тоннал кlезигагlа йоацаш тlехдиеа, белкоеп силос лаьттах йола.

Хlанз сихъяь чуэцаш латт горошек. Из чуэцаш я йиъ метр йола бобоен жатнаш тlехьатайсача «Нива» яхача йиъ комбайна экипажаш. Хьалхарча дийнахье а хьанхар на 13 гектара тlара, вешта аьлча, сменни нормал дукхагlа. Комбайнанта тlехьа Цацаев Масуден Ельмурзаев Хьамзатен «Е-083» яхача агрегатешца дархкаш хьал а нйдеш дафеташ тlа дутт. Тlаккха из лаьрхlа кийчъяьла майдашка дlакхуьйт. Цига горошек оарзаш 7 комбайн латт.

Дикагlа йола горошек «Ассинский», «Самашкински» консерви заводашка дlакхухьийт. Горошках юкъакъаста моша буц, ча а теха, полиэтиленови пленка чуэлача сантар чу lочуйола. Тlаккха чlоагlа lотоlа а йий. тlера дlакъоал — хьалхагlа ча тlатох, цу тlа гlолла пленка юлл, цул тlехьагlа лаьтта тlатосс.

— Доаханга шура дукхагlа ялийтара геттара дика доакъар да гороха бальцах елда силос. Чlоагlа чам болаш юъ цар из, — йоах МТФ бригадира Махмудов Уме. — Кхьметтел, кlанзле а дика совъяькхай доахала шура. Иззамо доакъар дукхагlа ма кийчду дикагlа да.

Е. ГАГИЕВ.

ОАРЦ ДАЛА!

КОМСАШ НІАНАША ЮАШ ЛАТТ

Вай республике цlаккха а ца денача тайпара аьттув болаш денад карара шу комсий хьувкъам лакха кхебара. Кхьметтел, сом лата йолалу ха йолаш мара йоацача, дlаегlа диъ шу даьннача комсий гаьнех а летад 50—70 гейдолг. Цо хьахьокх хlара гектара тlара, кlезигагlа гулйой а, 50 центнер комсаш гуъе йиш хургхилар. Иши хургъа, нагахьа санна уж ларача моастагlчох — нlанадих лорае моте.

Мильдаца лоаттабеча къоасаме аьттув балара шел нанa хlинаш йолаш я комсаш леловеча деррнгача боахаманика: хlанзарчун тайпара дика техника, низ бола растворни узлаш, бордосски коачал кийчъеш йола кlира зенгали. Тlаккха гlулакх нахига хьехаш да-кх: мильдахи кхыча зуламдергахи лораергъа комсаш — тlехкхоачингъергъа пачхьалкхенга комсаш йохкара план.

ДукхагІбараш из дика кхетаду. Малгобекски района цхьадолча боахамашкара бараш мара биц из ца кхетадеш (е кхетаде безам боацаш). Масала, нов. Хамзатханов Султан Джанбовкч директор волча «Малгобекский» совхозе хlанз а мильдерах хьалйийххаац 150 гектара тlара комсаш, хул совгlа яlа е иц. Цул а вогlа да цхьаькха — укх шера хlанз а lоагlадац оперни бlоагlий. Хlальта ихе шерига кхачнача цхьан гектара тlа комсаш хьалкхелргъе 5—7 эзар сом дlа на дахийтадий!

Цунна lотlатоха доагlа цу дикача лаьтташ тlара ихе шера хьадаргдола рузкъа хьа ца кхочаш дисарна пачхьалкхенна хулаш дола зе а. Цунца а чакхдоалаш дац гlулакх: нагахьа санна совхое хlанз а комсаш йоайой, хlальта гектара тlара хьайоала комсаш 50 центнер мара а ца хуле, тlаккха 2350 сома зе хургда. Из-м цхьан гектара тlара мара кхачад! Хlальта уж-м боахаме бlаьшца йий. Из рузкъа тахан укхаза вlалла шеи а боахам мильдага хlаландейташ латт.

Цу хьалашка сатийнна lо а бийша, кабераш ец бада-м хургбац «Малгобекский» совхоза кулгалхойн специалисташи? Малгобекски РАПО кулгалхой а? Юххера а, «Чеченингушвино» объединенера бараш а? Лакха хьувхьам лургболаш бола комсаш хlалхаръяхара, мильдаца къовсам болабара ахьа сахьт а ха ца йоаеш, оарцагlъякха еза совхоза ерригa коллектив, юрташна шера бака пах. Из дlадех вахаро ше, ерригa юртбоахама культураш, цу даькъе лоархlамегlара кхачни культура — комсаш а, дегlадоаллярен ихарен дешах лаьца партен правительствах аьча решенеца. Из дlадех шехе Кхачан програмне а.

Е. БАТАЕВ.

«Терский» совхоза механизатор Владимир Семенович Пасмурнов гранулашта лаьрхlа люцерна хьоакхаш ва. Аьтача баьца масса дlакхухьеш ба А. В. Гребельников Н. В. Древлюгев.

Бальцдара масса кийчъяра йола ден нерра В. С. Пасмурнова тlехкхоачингъа массе а дийнахьа. Коммунистически къахьегlана ударник ва из. Дукха почетна грамоташ а кхыя премеш а тайпай хила.

СУРТА ТlА: В. С. Пасмурнов, хьаргана — цу агрегат.

Дж. ТОХТАРОВА сурт.

К. У. ЧЕРНЕНКОС АМЕРИКАНСКИ ЖУРНАЛИСТА Дж. КИНГСБЕРИ-СМИТА ХАТТАРАШТА ТИЙННА ОТВЕТАШ

Хаттар. Р. Рейгана администраце хьачуеннача, 1985 финансови шера бюджета чотах финансировани е дерхlача тlеман программашка хьожача хlна США конгресса вихалий палато тlаьijоай спутникашта духьалара американски герза космосе деча тохкамаша ассигнованеш хьожаелга дехкаш йола поправка, нагахьа санна СССР-я кхыдола мехкаш цу тайпара тохкамаш ца деш lай. Из голосовани терлал а еш. СССР правительство раьза хургъярий - хьогl США-ца цхьана спутникашта духьала деш дола тохкамаш кхы а цхьан ахера е дукхагlа соцаде.

Ответ. Гувох, викалий палате яьча цу голосоване хьахьокх американски законодателаш герзаш космически ара хьалдахьа тарлуш хилара саготдеш болга. Ишта саготдара деррига бахьанаш долаш да. Дош хlинна укх тайпара латт: е космоса милитаризаци ца хилийта еза, е цунах ерригача адамлелина тlабесса бирса кхерам хьадухбоала хьаст хургба.

Советски Союзах - лаьца аьлча, из массаш а космос маьрша хилара тlехьа латт. Цу деша тlо де безам а болаш, СССР-о соахке а цхьан оагlорахьара дехкар тlаййцар шийна спутникашта духьалара герз космосе ца даха, кхыча дешаша аьлча цхьан оагlорахьа мораторе оттайир цу тайпара запускаш дlаккха а ергйоаеш, кхы пачхьалкхенаш, цу даьтье США а, спутникашта духьалара шоалагlа тайпа герз космосе ца хьош мел lеча хана. Кхетадеш да, цу декхаро спутникашта духьаларча герза тохкамаш дерга оаш йола запускаш а чудоацаш хилар.

Советски Союзо дlахайхаьяь ца мораторе кхочашъеш а. Цунца цхьана мал пайдана из яле а оаха спутникашта духьалара герз, хlанз йолаш йола цу тайпара системаш а чудоацаш, lеттара декхаргахьа баьккха хьалхара гlа мара дархlац мораторе. Духхьал из ба хьан долаш ах оаха ВlашагIкхийттача Штаташна цу хьакъехьа соглашени яра кхы хье ца душ официальни переговораш йолае вай.

Цу дешах йола Советски Союза хьадда предложенеш дина йоазаш я, уж хьаллоаш дукхха а дукхагlа йолча пачхьалкхенаша — ООН членаша. Духьала латтар США правительство мара да.

Хаттар. Эффективни тайпара тlахьожам доаттабуларгбарий спутникашта духьаларча герза тохкамаш ца деш соцадара, нагахьа санна доаттабуларгбале, миштa доаттабергбар из?

Ответ. Советски Союз дог тайша я, спутникашта духьаларча герза тохкамаш ца деш соцадара тlахьожам доаттабен цу тlа а тешаме доаттабен йиш хиларах — эттара хьалха оагlоний кара йолаш йолча къаман техники средствашца. Цу тайпара вывод баккъеш я дуккхача боккхийча американски экспертий заявленеш а.

Орбите детта йиш йолча спутникашта духьаларча герза хьакъехьара мораторе оагlонаша кхочашъяра эффективни тlахьожам доаттабелга lалашдергдар оагlоний кара йолаш йолча, космически объекташка хьежача средствашца. Спутникашта духьаларча, орбите хьалкхачалекха лелаш йолча системех лаьца аьлча, лакхе йийцарал совгlа юкъелаха йиш яр даьттая тlа, дунен океане, космосе латта ВlашагIкхийттача Штатийн Советски Союзен кхыйола радиоэлектрони средствааш а. ГІулакх кхетадеш доацача хьалашка дlа-кхьа информацешн консультацеши е могаргъа. Кхы тайпа формаш а аза йиш я, нагахьа санна лахана lа йоале.

Эффективни решенеш лехарца боггьоцца хьашт долаш хилча, гlуланхина дуфзаденна дола моллагlа тlахьожам доаттабара делаш а, толаме къоастаде йиш йолаш дар Советски Союзо юкъаш йола спутникашта духьаларча герзах ярайн санне, ишта бlаргча хьайййача космоса милитаризаци ца хиларах йола а переговораш эча хама.

Цlаьха а белгалдаккха безам бар са; кхы тlехьа а ца тетташ вlашlехьбаккха беза цу дешах бола барт, космически герз хlанз укх сахьата дlадоеркадалха долча хана, сихдаь хьадеш латтача космически герзаш дайна варгвоалаш доккха зулам даргдолаш бола го хlанз укх сахьата баккхана болча хана. Кхоаларга баьлча тlехьа хила мег.

Космосе сихдаь герзаш хьадара доазув оттадеш йолча соглашенешта тlахьожам оттабеннта «вlашlехьаргдаь» яхаш хьалхагlа а дувцаш бараш гlулакх шоаштa хоаешне а тlема совле лекхарга догдоахаш космосе милитаризаци яра тlаберзабаь нинъ чанхбеккхара кулгаш хьадаьста хиларга дига гlерт.

Духьал дlаергда аз: цу тайпара нинъ перспективни йолаш а ба, кхераме а ба. Нагахьа санна по миччахье кхоачавой а, тlема кхерам маьха санна чlоагlбарга мара кхоачаверган. Из хилийта йиш яц. Сагтотеш эффективни гlуланхаш чакхдаха деза космос маьрша йитара. Советски Союз ше ма ярре цу наьгьа тlехьа я.

РЕЙД

КХАШТА ХИЙ ЭШ

Сунженски района боахамаша хиш дехкача лаьттаншта доал миштa ду а Нохч-ГІалгlай АССР Министрий Совето кхайкадаьча месячниках доакъар миштa кийчду а хьожаш хилар укх дешнашка «Сердало» газета рейдовн бригада.

Карарча шера кхашка хlамаш дlаелехьа, 8392 гектара тlа хий дилла дезаш хинад района боахамаш, хlальта цар из диллалаш 4873 гектара тlа мара. Тlоедал ца тоъаш доача 3519 гектар лаьтта дlае йийзай тайп-тайпара культураш. ДегlайоагIарашта догlаша хьисапе хий тохара план е кхочашъяьяц цар. 28 май хьатlаотташ (догlаш делхалехьа хьалхагlа) 3803 гектара тlарча хlамашта мара хий техадац. 11305 гектара тlа тоха доагlача. Юкъера лаьрхlача хlара дийнахьа 25—28 агрегат мара хий тохаш хиннацц, хила йоагlараш 106 йолаш. Ишта lомаваь кийчваьча 265 сагах 20 поливальщик мара хиннавац кхашка хий дехкаш. Эгара кlезигагlа долча хана а хlара секундех 3 кубометр хий доагlаш хинпад Ассински система чу гlолла. Цох кхоалагlа дакъа мара дlатехадац.

Цу хьанъехьа оаха шийга хаттар дича, Сунженски РАПО керттерча агронома Шумилов Павел Арсентьевича аьлар:

— Ленина, Кирова, XIX партсъезда цlерагlча колхозаша хий тохара план кхочаш ца яра керттера бахьан да механизатораш тоъаш ца хилар. Хlальта «Путь к коммунизму» яхача колхозе механизатораш болаш ба, бакъда, колхоза правлене е ма йоагlара йоаккхо яьяц хий тохара. Ка болча ялатий 1346 гектарах 102 гектара тlарчоа мара хий техадац.

Май бетта тlеххьарчен июнь бетта хьалхарчен декошка дийлхача догlаша чlоагlа новкъостал даьд дlайийнача хlамашта. Оасарах хlама тlадоацаш я индустриальни хьисапе дlайийна хьажкlаш, генараш, ишташ деш латт культиваци яьккхача коартолашта, эсала дац ка бола ялат в. Из дукха дикагlа хургдар ший ханнахьа догlаша хьисапе цкъа-шоза хий теха хиннадаларе.

— Лоацача хана дlаезаш йола культураш дукха хилара вlашlехьдалалзар тха турахьа дlадийнача ца болча ялата хий тоха, — йоах колхоза председатела О. Я. Зиборова. — Тха рона хьувкъама lатцаерфйолаш йола йокъал хиннацц. Хlара гектара тlара 30 центнер ялат доаккхаргда оаха...

Иззал ялат дархидар гуш да. Цох баклъув яз. Цхьабакъда, апрель бетта а май бетта хьалхарча декадах а боарамагlа доагlача тайпара механизатораша хий теха хиннададаре, ялата хьувкъам геттара дика хургбар — 40 центнерга дlакхача мегар. Май бетта тlеххьарча декошка дийлхача догlаша пхьарчоа кхаш паргlата даьхадале в. Хоеш дац, дlахо йодача хана хаоттам миштa хургба. Цудухьа ший ханнахьа доакъара а ялата а культураша хий тоха деза подрядни хьисапе къахьегаш болча механизатораша. Цу гlуланкха къаьстта теркам тlабахийта беза колхоза керттерча агронома Попова Александра Васильевичас а керттерча гидромелиоратора Чаниев Султана а.

Доакъар кийчдара кхайкадаьча месячникех 950 тонн йол, 2270 тонн сенаж, 370 тонн баьца хьеар кийчъде дезаш я из колхоз. Тхо хиннача деношка мара дlадоладаьдац уж балхаш.

— Цу юкъа 160 тонн йоляц, 2270 тонн сенажи кийчъергъя оаха, — йоах Зиборова. — Заданегlа йола йоли баьца хьоари дакхха вlашlехьдалац тха. Хlанз хьокхаш йолча люцернах дукхагlа яр детташ долча доахаина дlаяла еза. Август бетта ши эзар тонн йол кийчъергъя шозлагlен кхоалагlен хьакхача люцернах. Шортта хургъя силос а. Лоацца аьча, мел эша доакъар кийчдара культураш йолаш я тха колхоз.

Цигара даьча тхо долх Кирова цlерагlча колхозе. Геттара во лел хий деттара балхаш цу боахаме а. Нийса хургда цхьаккха хlама даьдац аьлча. Бlаьсти культураш дlаелехьа цхьан гектара тlа хий техадац цига тоха доагlараш 500 гектар йолаш. Вегетационни оалаш эар 872 гектара тlа тоха доагlаш 36 гектара тlа мара техадац.

Хlана яьяц цу гlулакха йоакхо, аьлча оаха цайга хаттар дича, дешнаьлче сална тхогагlа хьахьехар колхозе председатель Кузнецов Владимир Васильевич. Тlаккха, доккха са а даьнна, йоэлаш:

— Дlатоха хий доацаш йисай 800 гектара тlара культураш. 1977 шера 1450 эзар сом мах а болаш лаьттан кlаьла гlоала аьшка турбаш а ехкаш хьалъяьча хин система чу гlолла кlанорга мара хий lодагlац. ДДН-70 яхача агрегаташна дlаьаттал из тоъаш ца хилара чlоагlа кlаллисад тха гlулакх. Хьийлла система яр тха Пхьилекъонгий-Юртарча lоьогlаш. Лотокаш каг а еша, еха дlаьлннай из. Лоацца аьлча, хий доацаш йисай тха кхашкара культураш.

Тхо долл цу хин системашка хьала. Вахьлуеш хиннавар Владимир Васильевич. Цо яьххача тайпара вочча хьале нийсденнад люцерна, бальцадараш, кхыйола культураш тlайола кхаш. Цхьаккха хlаманна пайдана хиннаяц дуккха ахча а дlадехкийта хьаль лаьттагlа турбаш йоахка хиа система.

Цигара даьча Пхьилекъонгий - Юрта долх тхо. Цуч аьтта оагlорахьарча босенагlа хий lоаlаь а доагlаш. 1932 шера хиь хин система хиннай. Из, ха дlахарга хьежжа, ехай. Укх бlаьста из тоаяй мелиораци хин боахамен министерствана чуйодаш йолча Сунженски ПМК-ас. Вlалла ха ьаккхаяц цу системо а болх беш. ПМК специалисташа ялх метр дlоахал а долаш йола еза лотокаш lоьяйтхий даьтта, уж вlашагlхеттача моттигашка аьшкабетони гlайбаш а ца доххаш. Тамаш йийла хlама да из болх иштта хьабар. Лотокаш вlашаь хийттача метте lочакх а дуълаш, лаьтта lонхад хий. Юххера цу хиво ор даьккхачул тlехьагlа каг а еша, чуяхай лотокаш. Доккхо зе даьд ПМК специалисташа шоашта а цу хих пайда эца безаш хинпача боахамашта а.

Мелиораци хин боахамен министерство декхарийла я из гlулакх геттара сиха къоастаде а Пхьилекъонгий-Юрта гlолла lоьогlа хин система тоае а. Из по ца дой йовра кхерам болаш я цу хих тийша дlайийна колхоза кхашкара пхьайоаа культураш.

Сунженски района Ленина цlерагlча колхозе лаьттаьш йокъал къаьстта чlоагlагlа хулача укх. Царех 1,5 эзар гектар хиш дехкаш да. Дале а царех ма боагlара пайда мара йоакхо яьяц цига а. 512 гектара тlа хьалкхеду укхаза ка бола ялат. Цох 70 гектара тlарчоа мара хий техадац. Цул совгlа, 160 гектара тlара доакъара культураш а йисай вlалла хий ца тохаш. Тхо цига хьачайй дийнахьа боахаме йолча 7 агрегатех кхоъ мара яцар доакъара культурешта хий детташ. Хlальта хий эшаш яр индустриальни хьисапе ялата а доакъара а дlайийна хьажкlаш. Дегlадоагlаш латта ма бола ялат.

— 20 апреле техача шаво доалар 1089 гектара тlара ка бола ялата бальцадараши. Деррига низаш тlадерзаде дийзар тха 817 гектара тlа юха хьажкlаш воккха юхедисача лаьтта бальцадараши дlадера. Цудухьа виз дlакхачанар тха хий тохара план кхочашгlье, — яхаш, дувц колхоза председатела Чалаев Шулин Вахаевича.

Миштa кхочашъю на тохара план 3 агрегат мара болх беш а ца хилча хlальта цар тlа къахьегаш а цхьацца механизатор мара а ца хилча?!

Чалаева дош делар цу гlулакха колхоза правлене цlенхашта оарцагlъяргхиларах а 16 июне хьатlаотташ доакъара а ялата а лаьрхlа дlайийнача культурашта цахаддаш дийнахь а бус а догlаша хьисапе хий детташ шоай ерригa эорхl агрегат хургхиларах.

Боахамий а РАПО а кулгалхойн специалисташа декхарийла ба балха юкъе нийсдалийта кхочамбоацараш геттара сиха дlа а даьха, дlахо йодача хана дегlа йоагlача культурашта хий деттарцен хьайбашта доакъар кийчдарцен дувзаденна деррига балхаш цlенхаштта вlашlехьдаха.

«Сердало» газета рейдови бригада:

Н. ШАХВИЕВ, НГІАССР юртбоахама министерства хин декхара йолча отдела начальник; А. СКРИПНИКОВ, юртбоахама болхлой профсоюза обкома инструктор; М. КИКАЕВ, «Плодоовощхоз» яхача объединене керттерагlвола агроном; С. АУШЕВ, «Сердало» газета специкорр.

ДОТТАГІАЛЕН ВІАШИ ДАГАРЧЕН ХЬАЛЕ

11 июне КПСС ЦК Генеральни секретарь, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель К. У. Черненко вlашагlкхийтар КПВ ЦК Генеральни секретараца Ле Зуанаца КПВ ЦК Политбюро членаца СРВ Министрий Совета председателаца Фам Ван Донгаца.

Къамаьл деча хана Советски Союза а Вьетнама а чурчен арахьарчен политика керттерча дешай хьанъехьа вlаши хоам бир, дуней тlа хlанз латта хьал шийна а оагlоно цхьатарра кхетадеш хилар къахьга хьагуш дар. Белгалдаьккхар, латташ дола хьал кхерамеча хьисапе дегlаккхувлар империализма ерригa а агрессивнегlа дола шийна эттара хьалха США а дуйна гlо деш бараш а болаш, социализма мехкаш тlех тlема - стратегически совле шоашкахьа а яьккха, кхыча пачхьалкхенаштей халкъаштей шоай лоlам кач болла гlертачар политика хилар.

ОагlонашаС йайцар США а цув союзникий а Азиатски регионая Тайжача океана бассейнаа милитаризаци ярa, ла геттара а йоккха район политически тlеман конфронтаци арена яра кхераме планаш.

Советски Союза Социалистически Вьетнама азиатски континентера машар чlоагlбара. Къуаба-Малхбоален Азе доиш къоастадара, цу регионая машара зона ярa, цигара хьал лерратlен дикача доалахой хьисапен хилийтара тlехьа латташ я. Советски оагlув хьалда духьала я китайски lаьдалаша Вьетнамаца а, ишта Лаосаца Кампучеца леладеча моастагlала гlулакхашта. Оагlонаша шоаш Китайски Халкъа Республикацара гlулакхаш тоаде гlерташ хилара тешал дир, цунца цхьана белгалдаьккхар, юкъера гlулакхаш лертlадоахача процессо кхоалагlдолча мехкий хьалташ тоххаде йиш ца хилар.

ВlашагIкхийтача хана массе а оагlорахьара дийцар кlоаргга вlаши дагара хоаш, хlараш толам болар вlаши лоаш хилара тlехьа шийна а цартенеа пачхьалкхенаш юкъе долада даза гlулакхаш белгалдаьккхар. Договорна чlоагlдаь вlаши цхьана лелаяу советско - вьетнамски гlулакхаш хlара шера шерлуш хилар а КПСС XXVI съездон КПВ V съездон хьалхачина оттадаь коммунистически социалистически гlийло хьалъяра дехараш кхоачашдара гlулакхаш хилар а. Уж да Азийски континенте машар кхерамалех хилара лоархlаме фактор.

Новкъосташа Ле Зуана а Фам Ван Донга а хьахьийр адамлех кхоале кхераманза а маьрша а хилийтара тlаберзабаь СССР-о дlахьош бола нинъ. КПВ-с а вьетнамски халкъо а биззa могабеш а хьалхоаш а хилар.

Вьетнамски кулгалхоша чlоагlа барлад аьлар КПСС, Советски правительства СРВ социалистически гlийло хьалъярен къаман суверенитет чlоагlъяра деш тlехьа яlал кlийае йоацаш цlенча дег тlара новкъостал деш хиларах.

Советски оагlоно белгалдаьккхар, социализм хьалъеш доаллача вьетнамски халкъара интернациональни барт - цхьоагlо, массе а оагlорахьара вошал дола Вьетнам хьалхоацилга КПСС а Советски пачхьалкхен а хувцалургбоац нинъ хилар.

Вlашагlкхетар чакхдаьлар вlаши дагарча, новкъостацца долча хьале.

ВlашагlкхийттачаТ бар советски оагlорахьара — КПСС ЦК Генеральни секретара гlонча В. В. Шарапов; вьетнамски оагlорахьара — КПВ ЦК Генеральни секретара гlонча Донг Нган.

(ТАСС).

Довза шоашта: «Юрта боахама кадраш» яха журнал

КПСС ЦК «Юрта боахама кадраш» яхача журнала керттера декхар — ерригача агропромышленни комплексе парте кадрови политика дlайовзийтилга. Къахьегама коллективий кулгалхошта, партийни, советски, боахама органий кулгалдеча кадрашта, боахамайн боахамашта чухьарча подразделенейн, агропромышленни комплекса предприятейн объединенейн, министерствайн ведомствайн, lилман учрежденей а АПК деррнгача доакъошта кадраш кийчъеча дешара заведеней а кулгалхошта, кадрови служба болхлошта лаьрхlа да журнал.

Журнало дlайовзийт агропромышленни комплекс дегlайоалаяра парте ю решенеш, Кхачан программа. Из кхоачашъяра оарцагlбоах къахьеганхой. «Кхачан программа кхоачашъяра проблемаш», «Агропромышленни комплекс: боахам лелабара методаш» яхача массазарча разделашка гlеттаду АПК боахама механизм эргаяьккха тоаяра актуальнегlа дола дешаш а шекха бахача наха кхачан продукташ дукхагlа хьаяра кхоачашъяйза иргйоаца йоагllаш йола кадрови проблемаш а.

«Кадрови балха теории практикен», «Кадраш кийчъяри цар квалификаци лакхъяри» яхача массазарча разделашка дувц кадрови политика теоретически дешаш, кадрашца беча балха стилен методийн дешаш, агропромышленни комплекса предприятей кулгалхойн специалисташи хьахаркарав балха тlа дlаннйсбаран, уж lомабара а производстве чlоагlбалийтара а партийни кулгалдара опыт.

Журнала тlа раздел я: «Кулгалхочун семинар: Психологи. Педагогика. Управленчески къахьегам». Цига къамаьл хул нахаца беча балха lалман лардех.

Журнала тlа иштта лаьрхlа делаш раздел я «Къахьегама коллектив: управлене дешаш» яхаш. Цига кепаеттача материалий керттера чулоацам: предприятешта доал лара даькъера къахьегама коллективай лоархlам лакхбер, кадраш кийчъяра, цар квалификаци лакхъяра, уж балхаш тlа дlанийсъяра даькъера цар полномочеш.

«Боахамера специалист», «Социальни тешаех», «Кадрови служба» яхача рубрикашта кlал дувцаргда специалистех производстве пайда эцарах, цар лоархlами авторитета лакхъярах дола дешаш, юрт социальни дегlайярах, боахамашкарча балха практикахи кадрови служба эргаьяьккха тоаярахи дола дешаш, мешет журнал дешараште ец йола консультацеш, цар хаттарашта тела ответаш.

Шин бетта цкъа арадоал журнал, шера яздара мах — 3 сом 60 кепига, ах шера — 1 сом 80 кепига.

Аргlанна йоагlа хьалхе дола номер язъе йиш я «Союзпечать» ерригача агентствашка, будзама отделенешка, кхайбоазув дlадоаркадеш общественни болх бераша гlолла.

«Юрта боахама кадраш» яхача журнала редакци.

ПАРТИЙНИ ВАХАР: БАЛХА СТИЛЬ

«СА БЕХК БАЦ...»

Балха тӀехьаюсаш йолча коллективе къахьегаш вола коммунист... Дог̇хий декхараш да цунна хьалхашка латтараш, из ва эггара хьалха коллектива сий лакха лоаттаде дезар, шийн къахьегамца кхычарна масал гойта, парте а паччахьалкхено а хьалхашка оттадаь декхараш, план кхоачашъяра къахьегамхой оарцагӀбаха безар. ХӀаьта коммунист эхь хеташ хила веза ше къахьега коллектив тӀехьаюсаш хиларах, хӀана аьлча, коллектива юхь цун юхь я. Верригаг коммунисташ бий-те цу тайппара — коллектива сий шоай сий лоархӀаш?

Хьаьаргьа вай Назрановски райбыткомбинат. Укх шера хьалхарча квартала план ца еш йисар из. ХӀаьта дика лел ала йиш йолаш дац цун гӀулакхаш хӀинз а. МалагӀа да цун бахьан? Цу хаттара дола жоп лехаш сона гучаяьлар укхаза къахьегаш болча коммунисташа собранешка а собранешка йоаццаш а еча критически замечанешка, телача предложенешка дукха ладувгӀаш, гӀулакх тоадара царех пайда эцаш ца хилар. Тхьаь лакх шера райбыткомбинате болх беш хьавоагӀа парикмахер коммунист Кукурхоев Жамалда. Цун йоккха балха опыт я, коллектива дика хургдар, зене хургдар дика эувш ва из. ХӀаьта цун сий лекха лоаттало гӀерташ хьа а воагӀа, цунна дола тешал да цхьайтталагӀча пятилетка шийн план цо кхаь шера яь хилар. Цо дика къахьегар пайда бий, кхычар балхацара уйла цун яр санна ца хилча. Ишта дича нийса хургдар. коллектива пайдане хургдар, аьнна, цо яьча предложенега кулгалхоша ла ца дувгӀаш хилча.

— Ма дукха дийцад аз хӀара собране, собрани йоацача хана балха тӀа дикалар ютаргьар де вай, лхаш, сиха дицлу-кх из кулгалхошта е из де безам ца хила мегцар. Райбыткомбината чуйоагӀача парикмахерскешка, когга гӀирс, сахьаташ, кхидараш тоалеча болх бераша даьккха ахьа хӀара аха ди чакхдаьлча массе хьачутедаргдолаш гӀулакх ВӀаштӀехьдаккха вай. Яьхад ва даьм. Цох хӀама хиннадац. Цхьачар дхи ди даьлча шоай балхах хьахиннар дӀа а бахе дӀаьлу, вокхар из бӀаручча бетта «кисa» деладу, бутт чакхбоалаш дӀачудала доацараш а хул. Цудухьа берригаш декхарийла бе безар ахча хиннахьа дӀачутеларгдолаш. Цул совгӀа, цхьаькха предложени еннаяр аз. «Электроинструмент» завода юкхе я кхалнахьа парикмахерски, цу чу болх беш ши саг ва. Шиннена йоагӀа план яц цар, цига ухаш бола кхалнах дукхагӀча даьккъе завода юхе бахараш хиларах. Царех цаӀ города юкъе доаллача быта ЦӀагӀарча парикмахерскехьожае, цига помещени йолаш ма йий, аьннадар аз. Цкъа-деле, кхалнах дукхагӀа чуух цига, шоллагӀа-деле, плана гӀулакх тоадала а мегар вай. Цох а гӀулакх хилланзар.

Хьагучох, дукха сагота вац райбыткомбината начальник А. Х. Берсанов парге план нийтара, цудухьа кулг а тессе дут дика хургдар лехаш коммунисташа уйла а ль аьнца дош.

Берсанова ше фу йоах-те коллектива план ца ярах? «ЧечингрембыттехнИКа», «Чечингшвейбыт», «Чечингтелерадиоремонт» яха объединенеш мара, ше бехке вецар из.

— Са бехк бац, са кара хӀама а дац укхаза ваГӀилга мара, деррига цу объединеней бе доал, — из дар начальника аьннар.

Цхьаккха хӀама кара а децс, коллектаверча дикачох а вочох а бехктоккхаме а веце, фу деш ва-хьогӀ ер укхаза яхача уйлаца дӀалахар со цигара. Бокъонца йолча коммуниста хила ма йоагтӀара, къаьстта а кулгалхочун хила ма йоагтӀара, яцар Берсанова уйла, цунга хьекна дар къамокъ а. ВӀалла начальник ше веце а коммунист вале, декхарийла ва из коллективах дог лаза, цун дика хургдар леха, даьнача гӀалатах жоп дала.

«Электроинструмент» завода юкхе йоаллача фотографе сурташ доахаш ва ньола коммунист З. Джугутханов. Воча хьалашка болх беш ва из.

— Миччa бесса я в аз план йича, бетта со цӀагӀа вагӀе а со фу деш ва, аз болх ишта бу хьажа сагота саг-м вац укхаза, — йоах Джугутханова. — Нах хьаух укхаза леттӀа фотографи я мотташ, сурт ца доаккхаш дӀабахийта а йиш яц уж, хӀаьта хьачубаьхка уж юхоешабе леттӀа моттиг а яц. Сов дукха дӀадийца кӀорда а даьл сона-м из. Се дела декхарийла веце а предприятешке лел со наьха сурташ доахаш, план дӀаяла ма езий. Хьачувеча: — Миштад вай гӀулакхаш? — аьле, дӀавода Берсанов. Миштад дувца ца дезаш бӀаргагуш, дунехаза дӀадийца ховш ма дий уж-м.

Шоай декхараш дика кхоачашдой а балхах доггӀоккхача дӀакхаьчаб райбыткомбинате къахьега коммунисташ, цхьанкха тайпа цар аьннар, дийхар кхочаш хилац. ТӀаккха бехк бий цар, цу тайпара хӀама болх леттӀа дӀа ца бохийташ йола баргал а хиле дӀаотт. Партийни организаце секретарь Х. Гагиев а дукха цу гӀулакхаца уйла йоацаш волчох тара ва. Цул совгӀа, цо цхьаккха а хӀама дечох тара дац укхазара сурт.

Къаьстта а во лел гӀулакхаш быта Цей швейни цехс, из къаьста хьатойт цу чу болх беш болчар хьадувцачунга ладийгӀача.

— Март бетта бӀарчача кӀирагӀа доагӀа алапи хӀанз а хьадлилнадац тхона, касткаста кхувл тхо совхозе болх бе, цига аха-м раьза даьрадар тхо, бакъда, дига къахьийга деноп балха деноп санна дӀа в лаьрхӀа алапи ца телар ниьса дац-кх. Цул совгӀа, цаха заказ даь бараьа хьатега тай хилац, боацаш я вецалкаш. Из дӀааьлча, тха цеха заведующе У. Измайлова оалар да: — Заказ дечаргара хьадеха тай, цар хьадахьаргда шоана. Царгара хьа миштa дех на, кхыметтел, тайнагӀа боагӀа мах а хьебеша уж дӀаболхаш хилча.

Цу тайппара шоай бала кодабир сона цехерча закройщицаша Шальшева Мадинас, Сайнароева Хадижата, кхычар. ХӀаьта Сайнароевайна февраль бетта тиьаь дий нахьа баьга балхах а цхьа шай алапи деннадац. Балха леттӀа анализ еш собрани хиннаяц тха, аьлар мехкараша.

Швейни цеха заведующе а Берсанова санна: — Со бехке вац, — аьлар.

ВанагӀа малав-те укхаза бехке? Сова хеташ вӀалла болх ца бу парторганизаци, цу тайпара кулгалхой лелабер хила незам ва-их бехке.

ХӀанзарчоа дика хьал дац Назрановски райбыткомбината коллективе эттар. Хьагучох, хьанимаша дувцачох, тоалургдолаш в дац.

ХӀаьта болхлой, коммунисташ кӀордадеш бац нийсадар, дикагӀа хургдар шерга дӀадувца, хьадеха. Цкъа кӀаьддала мег кулгалхой дегаш, бетташ-бетташ кхера а ма баттӀий.

С. АРЧАКОВ.

ДИКА ХОАМАШ

Цемент дукхагӀа

Нохч - ГӀалгӀай цементни завода коллективо дика кхоачашъю гӀишлош ечa чӀоагӀа эшаш йола материал хьаяра план, тӀаийца социалистически декхараш. Балха дика лар юташ я укхазарча цехашта массе а социалистически ялхь.

Яхье хӀанз хьалхалаттаи хьайоагӀа автотракторни цеха коллектив, цо карьерера дӀайиньай планал совгӀа эзараш тоннаш бийдал. Цох доккха дакъа доал водителий Агамерзоев Алхазура, Насуров Руслана, Шидаев Шамсудде.

Во къахьегаш кхыча цехий коллективаш а.

ТӀЕХКХОАЧАШЪЯЬЙ...

Деррига шизаш яхе бетта план тӀехкхоачашъяра тӀадерзадаь къахьийгар «Чечингушводоврем» яхача Нохч - ГӀалгӀай гӀишлошъяра управленена чуйоагӀача аьшкабетонни изделей Аргунски завода коллективо. Из цун кара ӀгӀ а деьлар.

ДикагӀа толакхи дийхад В. Х. Шовхалов, А. В. Неретченко керте латтача цехий коллектиана. Цар сий да урагӀьакхийтий укхаза байрахх.

З. МУХАДИНОВ.

Боккха толам

Шоашта хьалхашка латтаи дола декхараш паччахьалкхен планаш дика кхоачашийр укх шера хьалхарча ихе бетта № 7 болча треста ГМУС-я болхлоша. Массеза ди ханах хьалха йир цар ихе бетта план.

Къахьегама производительность лакхъяро, дисциплина чӀоагӀъяро, бригадин подрядагӀа къахьегар вӀаштӀехьдаккхаро дика лар йитай. ГӀишлош - монтажни балхашка дӀабеда мах лохбарах иттаи эзараш сома мах пайда баьб гӀишлонхоша. Шерра яьржача социалистически яхье хьалхалатташ хьайоагӀа №№ 2, 5 йола Еременко Викторен Сушко Валерен кулгалду участ- [illegible]

С. ОСМАНОВ.

«ХӀара балха дийнахьа дисциплина тӀехдинех хьадер дукхагӀеш хьлийта!» яхача девизагӀа шерра социалистически яхь йоаржаяьй «Автоспецоборудование» яхача опытно-эксперементальни завода бригадаша. Цу яхье даки хьалха а латташ, предприяте коллективе чӀоагӀа лоархӀаш сийдеши я коммуниста А. А. Федеренкос кулгалдеча тохарий бригада. Эггара хьалхарчарца рапорт деннад цо пятилетка диъ шера план кхоачашъярах.

СУРТА ТӀА: бригадера дикагӀвола тоаарь, бригада профорг Семигодов Василий.

З. БАТЧАЕВА сурт.

«ДИВИЗЕ БЕРАШ»

Город Грозне № 42 йолча юкъерча школе Котова Манна Сергеевна веича со яхача, согa хьахьекхар цун кабинет. Цун наӀар тӀа йоалар «317-ча Шена Байреска, Будапештски дивизе берий класс» яьннна аздаь табличка.

Цо хьахайтар Котова Манна Сергеевна кулгалхо йолча 7«в» классера дешархой хьалхо деиз дега а деха, кийчбина Волгограде баха хинна хилар. Из ма дерий со цу школе хьага баьхан а.

Цига дака кийчдела доладенна хиннад уж береш 1982 шера. Цу шера ше кулгалдеча 5«в» классаа, хӀанз йолча 7«в» класса, дешархоша Манна Сергеевна яха хиннай Грознерча № 1 йолча юкъерча школа тӀема сийлен музей уж кьажийта.

ХӀаьта берашта дайзад Сийлахь-боккхача Даймехка тӀема фронт вай Нохч-ГӀалгӀайченена, Грознена гарга гӀертача 1942 шера № 10 йолча юкъерча школе 317-гӀа стрелкови дивизи вӀашагӀкхета хинна хилар. Цига тӀема ветераний секце председатель волча Акинфиев Павел Тихоновича берашта еннай цу дивизе цхьабола ветераний список. Цу тӀарча адресашца ветеранаш лахаш мехка тайп-тайпарча миьнигашка письмош дехьийтад пионераша. Хензале цар хьалехаь цу дивизе хинна 248 бӀухо. Ишта патриотически гӀулакх дарах Москвера, 16-ча арма ветераний советагар бирхал дара царга.

КӀезиг-кӀезига хӀамаш а гулдеш лелар берий цу дивизе баьча тӀема наькъех йола сведенеш. Фашисташ Грознена тӀаккхча, цун мехкдаьттан из чакхдоаха заводаши дӀалувца дагахьа гарга гӀертача захна МагӀалбикка баьча тӀом тӀера дӀаболейар дивизе бӀухоша вай Даьзе моастагӀчох лоровш ше бах хала а сийдона а тӀема наькъ. Из геттара бӀаьха а низткъела а хиннаб.

БӀаха а къиза а моастагӀа тӀехьашка воккхаш, вай мехкара эккхаваш Краснодарски крае, Крыма, Украина гӀолла майра тӀом беш, ше тӀакхьачеча моттигера фашисташ вай мехкара араьхийсаб цо. ТӀаккха Венгра кхьачай дивизи.

Цига доккха дешал гойташ тӀом баьб дивизе бӀухоша город Будапешт гитлеровецах муцъайовкхаи. Из баьхан доцаш Будапештски яха цӀи енна я дивизи. ХӀаьта цун бӀухоше немецки гӀаьракоах мукъаьлкхай вай кӀанз вошел ваьадеш йола Венгра Комаромски область.

ТӀом чакхбена гарга гӀертача хана дивизе бӀухоша къонахчал долеш дакъе лецар Чехословаки гитлеровцах муцъайовкхаш баьча тӀема юкъе.

Деррига советски халкъа, дуненна тӀара адамаш дукха хьийка Котaлон ди — 9 май тӀакхьачар цу дивизена из Прага йолаш. Бакъда, цу дийнахьа чакхбаланзар цу дивизе бе безаш хинна тӀом — из Японски милитаристашта духьала тӀом бе Гаьнарча малхбоале дӀаэхийтар, уж бозабеча дениье йоацаш а хилар.

Дукха шераш дӀадехад цу хана денз. Вай мехка а дерригена дунен тӀа а доккхий хуцамаш хиннад. Бакъда, цӀаккха а хувца ца луш лакха латтаргьа Советски Эскарой Советски халкъон Сийлакь-боккхача Даймехка тӀом тӀа якхаьча Котакон сийле...

1982 шера, из дивизи вӀашагӀтаха 40 шу дузаш мехка массе а миьнигера баьхха Грозне вӀашагӀкхийтар цун ветеранаш. Ишта вӀашагӀкхета церна ноаьъостал дир №№ 10, 12 йолча школай дешархоше, цар классий кулгалхоша.

Укхаза БелгалдаккхӀа доагӀа наьхьа дӀадохийташ дола ахча дешархоша Грознерча консерви завода болх беш доахкаш хилар. ХӀаьта ишта берий къахьегам вӀаштӀехьбаккхара а, цар патриотически уйла гӀоттаеш а хьала лаьттай Котова Манна Сергеевна. Цо духхьал книжкаш тӀара дайзийта ца Ӏеш, из тӀом беш хиннача наьхца вӀаьаагӀа а кхетийташ, тӀом баьча моттигашка а тьокойташ доаийтад берашта халкъе тӀом тӀа карагӀдаьнна из декала сийлахь-деккха гӀулакх.

Ше къаьстта моттиг дӀалоац берий дагаша хӀанз уж Волгограде баха хилар. Цига вайзар берашта дивизе ветеран, Волгограде ваха а воле беш а вола Титов Сергей Ивановичь. Из алюминиеви заводерча тӀема ветераний советa председатель ва.

ХӀаьта цига дийца чӀоагӀдер пионераш «дивизе бераш» Волгограде гӀоргхилар а Мамаев Кургане церна комсомольски билеташ лугаш а.

Ишта укх шера 23 мае Волгограде кхаьчар «дивизе бераш». Цига церна накъабаьхкар № 29 йолча юкъерча школе пионераш.

Алюминиеви завода культуре ЦӀагӀа торжественно тӀамйцар Грознера бераш 317 дивизи сталинградски тӀемани ветеранаша. Цига собрани йир. Завода парткома грознецашта Мамаев Кургана, Салтий майда тӀа, Сталинградски тӀема панорама баха экскурси йир.

Берий экскурси дӀайолаелар уж Ленински комсомола мугӀаршта накъабекхара цера Мамаев Кургане, Даьзенне-Нанна догӀача «памятника хьалхашка комсомольски билеташ а луш.

Берий уйла чӀоагӀа тӀаззар цу памятнико. Кхерамаш Даьзе-Нана лоравш санна латт цунна дӀатӀадерзадаь дагӀа салтечун памятник.

Мамаев Кургана лена тӀерча салтий скульптурни сурташа, леттагӀара доагӀаш санна доле, цу лен тӀара лькъозача юкъача пулеметий а юкъчакъе йоалеча топа а таташа, ченаш хиннеча нахо дечe узамаш, аргӀанар информаци еш йоагӀача диктора Левитана оазо сага хетийт ше цу тӀом тӀа латташ санна, дагӀ дувладелийт.

— Цига декача боккъонце дайзар тхона вай закъа карагӀдаьнна доккха денел доле гӀулакх, — яхаш дуаь № 42 йолча юкъерча школе дешархоча Голубев Сашас.

Берашта эггара чӀоагӀагӀа дагадоссад цига шоашта бӀаргадайна пхорч чакхдеьннa комсомольски билети бага церговца проведаш вӀашагӀхотташ бувзам оттабеш шийнача салтечуи скульптурни сурти. Цу сурташа «сона могаргдерий из дая» яха уйла чуйоссайта.

Береш ловзадаьнна, царга хьежаш хила езанзар са, яхаш дувц Манна Сергеевнас. Уж кхийна нах санна, цӀенхашта бар.

Мамаев Курганера Салтий майдане доал береш. Тхьаьитт шера цхьаккха хӀама тӀа ца йоалаш ерзана лаьттай из майда, цига дукха нах байна хиларах. УрагӀаш цхьа ьага гa йисай цу майдана тӀом лаьттача хана. Ше цу дехькхад цо ишта латташ. ХӀанз из латт пионерий цӀе байракхаш ухӀаш символ хинна.

Сталинградски тӀема панорама церна гойтар 62 а 64 арма вӀашагӀкхийтта моттиг. Цига цар гобаь чулаьцад 300 эзар совгӀа саг юкъе вола немецкофашистски эскар.

Цига дешархошта гойтар инарал Паулюс чувагӀа универмага подвал а. Цу чура карвоалаваьа из.

Берашта дийцад Павлова цӀенах а. Из зиннад городa, тӀема пенаш доха ца деш дица цаӀ мара доаца цӀа. 42 ди даьккхад лаволацаше из цӀе дӀа ца хецаш. ТӀом чакхбьанчул тӀаьагӀа 42 дийнахьа хьалва хиннача тайпара меттаоттадаьд из волгоградцаша.

Мамаев Курганерчен Салтий майданерчен улицай цӀерабша йоаз: «Дийнадараш! БӀц ма белийташ шоай вахар лоредеш бейнараш, тӀема дувьале доала, машар лоравe».

Тахан кӀара саг дехкарийла ва керде, доппе хӀама хӀалендергдола ядерни тӀом ца хилийтара тӀехь латтача къовсама юкъе хьинара декъе лаца, йоах цу дешаша.

Пионераша дера Мамаев Курганера нийца, тӀема зана даьга цӀеше дивзи хиннача лаьттах лаьтта, Советски Союза Турпала Х. Нурадилова каш тӀа даьнкхе сурт, кхыдолe фотографеш. Уж цар оттадаьд шоай тӀема сийлен цӀагӀа.

Р. ЧАХКИЕВА.

СУРТА ТӀА: Грознерча № 42 йолча школа дешархошта Мамаев Кургана Даьзенне-Нанна догӀача памятника хьалхашка комсомольски билеташ дӀалу.

КЪАМИЙН ИНТЕРНАЦИОНАЛЬНИИ ХЬАШТАШ ЦХЬАНА ТАРДАР

ВӀашин Экономически гӀо дара Совета болх беча 35 шера цунна чудоагӀача мехкий къамен доход 8-за алсамъяьннай, промышленни производство — 13-за, хӀаьта вӀаши лелача торговле оборот аш (хӀанзарча махкашиа диллача) — 30-за. Дунен цхьанка а зона еалц экономика сел сиха дегӀа.

Циггара хьадоагӀаш да реальни социализма доттагӀий а моастагӀий а СЭВ гӀулакхаш, цун истори, дакъа толамаш, проблемаш, перспективаш йовза безам болаш хилар. Амма дилле а хиннадиц ишта.

1949 шера январа бетта ВӀашн Экономически гӀо Дара Совет хьаярах бола хоам малхбоален европейски мехкий ялх столице цхьатарра ерабаьнача хана Малхбузен теркам башха тӀаозанаар цу факто. Цу хоама комментарешц, кхечар акционерни общество я из аьлар буржуазни кепайоалоно социалистически мехкий паччахьалкхенашта юкъерча кердача организацех, хӀаьта дукха ца гоаш из йохаргхилар дӀа а кхайкадора.

Духхьал СЭВ членаш долча мехкий интеграце ше кӀезига дивзар «традиционни», хӀаьта кхы а нийсагӀа аьлча, дунен халкъашта юкъерча экономически гӀулакхий хьаьнсхьара буржуазена хетараш хьаллуцарий викалашка церна жопаш тела хиле дола хаттараш. ГӀулакх мишта латт аьлча, Малхбузехьарча специалистий рецепташка диллача, СЭВ гома чура боахама гӀулакхаш цхьан леладара хьалаш вӀалла тара а дац хила дезараштa. Интеграцена хиланза яргйоацача, «естественни» предпосылкашта юкъе ца хилча дергдоацаш лерхӀ буржуазни Ӏилма, масала, къамий бохамий комплексаш географически вӀаши кхе хилар, уж боахамаш цхьене доацар шоллагӀчуя долаш а вӀаши гӀо деш а исторически хьадоагӀаш хила дезаш хилар, цар дегӀахара боарам башха совгӀа-эшшагӀа боацаш цхьатарра хила безаш хилар.

Долча бесса дийцача, географически уж вӀаши гаьна хилар массанена а ховш дола хӀама да. Нагахьа санна СЭВ членаш дола европейски мехкаш кхоачам боллаш йола компактни регион яле, Монголи Азеа юкъе удл, форда тӀабодаш никъ болаш а яц, хӀаьта Кубеи Вьетнами дукха эзараш километраш гаьна я социалистически Европана. Производственни потенциала масштабашка а экономически дегӀаахара боарамга а диллача вӀалла цхьатарра дац СЭВ чудоагӀа [illegible]

ХӀаьта а, гуччахьара халонаш яла а яц, яиз болаш йоагӀа социалистически экономически интеграция. Цунна чуухаш латт йоккхалга-эзамигалга а дегӀара боарамга а диллача вӀалла вӀаши тара а йоацача паччахьалкхений кхы а кердагӀа йола производственни коллективаш.

Воккхача лоархӀаме я укхаза социальни фактор. СЭВ членаш долча мехкий социально-экономически чулоацам. Цар интеграционни союз из духхьал суверенни боахама единицай совокупность яц, из да дунен социалистически система цунах дӀахада йиш йоаца а цун эггара чӀоагӀагӀа дегӀадена а дакъа. Производства керттера средствий общественни доалихье хилар, политически Ӏаьдал, керте болхлой класс а латташ болча къахьегамхой бе хилар, доал ду партеш марксистско-ленински хилар цу дерригех латт географически хьалел а исторически хьахиннача традицел а боккхагӀа низ болаш йола дунен халкъашта юкъера экономически гӀулакхаш цхьан леладара факторaш.

Цхьана гӀулакхаш леладара даькъе дикка боккха — никъ баьб СЭВ членаш долча мехкаша. Укх 35 шера арахьарча торговле традиционни формаш вӀаштӀехьъяхьаргара дӀаболабенна духьдухьача тайпаех долча шеррача интеграционни бувзамашка кхоачаш бола никъ ба из. ЛеррагӀа, цхьанена тӀехьа шоллагӀа гӀо а боанкхаш хьахинна дӀаэттай царна юкъе дунен халкъашта юкъе къахьегам социалистически хьисапе бекъара хьалда йола экономически организационни формаш.

Социалистически интеграце концепци хьайир дегӀаеначa социализмах болча яьехама разработка яра айхха бувзам а болаш. Духхьал дегӀаенача социализмана эша хӀама да халкъашта юкъера материальни а духовни а гӀулакхаш, экономика, политика, идеологе даькъе социалистически мехкаш масса оагӀорахьара вӀаши гаргаахара процесс яржар боккъонца тоаенначa формаех лелаш хилар.

Материальни ресурсаех шоаш белгалъяь социальни программаш къестаяра максимально пайда эцилга Ӏалашдара, керда общество дегӀаахара объективни закономашка хьежжа леладу доттагӀлен паччахьалкхенаца шоашта юкъера боахама бувзамаш. СЭВ чудоагӀача мехкий интеграци йоарнаяра даькъерча стратегически документа тӀа — Комплексни программа тӀа — эггара лоархӀамегӀа долча да лерхӀашдарий хьисапе оттаьад халаьа материальни культурни вахара боарам лакхбара дош. Вухсоцачa кхьачача социальни эффекта духьа деш хӀама да производства специализаци кооперировании шеръяр, вӀаши еш йола товарообмени цхьан хьалъеча гӀишлой боарами дегӀаахар.

ДоттагӀлена чудоагӀача мехкаша цхьана леладеча гӀулакхий социальни итого чӀоагӀду СЭВ беча балха кӀийле йола марксизма-ленинизма интернациональни идеяш кӀоарта нийса хилар. ГӀулакхаш марксистско-ленински наькъаца леладаро торо хилийтар социалистически мехкаша цхьана леладу гӀулакхаш боккъонца демократически чулоацам болаш хилийта.

Бокъонаш массане цхьатарра хилар, хӀара мохк шийн мунъа мукъагӀа юкъебена хилар, суверенитет, чурча гӀулакхашта юкъе цагӀертар, шийна а оагӀонна пайдана хилар, вӀаши гӀо дар — уж лозунгаш яц, СЭВ беча балха практика я. Цун йоккхалга-эзамигалга, дегӀаахара боарамга хьежа доацаш, юкъарча кисcе цо дӀачутелачунга хьежа доацаш моллагӀча кхычун миссел викалаш а ба, вокхарна нийсса голос а я хӀара мехка цун организашка.

Социалистически экономически интеграце демократизм латт ишта къамашта тӀалатта органаш цун ца хиларах а. СЭВ цхьаккха а ваш командовать деш, царна мегаргйоаш решенеш нах хьерчаеш мехкашта. Царех хӀара не дакъа лоац алххе шийга кхоачам дола гӀулакхаш къестадеча.

Къамийн интернациональни хьашташ гармонично цхьан тардар, хӀара мехка хетарийн цун хьаштийн сий деш, лоархӀаш хиларах латт дунен халкъашта юкъе СЭВ сий хилара, деррига дунен боахаме социалистически доттагӀлен вӀиниш дегӀаахара «къайленах» цаӀ.

Борис НИКОЛАЕВ,
экономически Ӏилмай [illegible].

(АПН).

БОКОВ АХЬМАД
ЮАЖАЛА УЛЛУВ

(Йистедоалар. Доладучувга хьажа №№ 66, 69 йолча «Сердало» газета тӀа).

Дакъа дахча хьачу а дена, сихха ишка чу цӀи йийзар Полис.

— ТӀехкьара котам йиннаяр аз тахан, — йоахар цо — Ерриташ я йоаьий хӀалакьхиларташа. Воа хьачу а вай, хьежа а еш автомат етт, чаракъе веча санна, тӀаккха ше йоаараш дӀакьу. Са маьрдас бехк баьнхар цхьаннех ТӀаккха, автомат хьатӀа а ерзаьь, цунна а техар. Ма дика воикха сагийн кх. Цхьанна а сага халахетар дергдолаш вацар, ца доагӀа дош аьнна а. Царна фу бе да? Царна-я саг вуиш а котам юш а бе-башха миичад. Са кийц лаьцар тахан. Йинший мар. Эштеэсе вар из болх беш, директора заместитель. Дезал укхаза хьабоалабе лерхӀаш хиннавар. тӀом гарга гӀертабецаре. Партизанаш болча дӀаваха лерхӀаш хиннавар тховсара.

«ХӀаьта болаш ба-кх партизанаш, вз уж болча дӀаваха лерхӀаш хиннавале, — аьлар Бек-хана ше-шийца.— Миччаб хоӀ-хьогӀ укханий?».

— Котам йиннаяр аз, из накъавакхха. Хьийнар варга. ХӀаьта ца кӀалакьхилар гаша лаьцар.

ЦӀаьхха чӀоагӀа хӀама техар наӀрах. Топа бухачох тара дар из тата. ХьалхагӀа котий таташ хьачухезар, малав-хьогӀ, аьнна, уйла е кхелехьа, из тата хьачухезар.

— Немций! — кхераенна еррига оагаелар кхалсаг. — Хьо сатийна вагӀалахь, йист ца хулаш.

«Сатийна вагӀарга укхаза — аьлар Бек-хана ше-шийца. — Фу дер-хьогӀ укхо уж немций бале?».

Немце ше хьачуваьннача, наӀара юхе дӀаэттар, кисa лелаю фонарь сета цӀа сийрдадаьккхар. Лампа гӀийлла боагар. ТӀа шуша а йоагаш яр из. Шуша тӀайоацаш фатеген кӀезигагӀа доагадора, вешта Поляй я а яцар шуша, тӀехкьаръяр ехаяр. Бек-ханах бӀарг ихетташехь, цунна автомат тӀалаьцар салтечо.

— Хенде хох!

Кулгаш хьаллахийтар Бек-хана. Из фу команда я ховр цунна. Йист ца хулаш латтар из, дӀахо хургдолча кийчо еш. Фу хургда дӀахо? ДӀавуцаргва цо из е укхаза теха йовулларгва? Цунгара саго жоп мича дехаргда, цо фуннагӀа дой а. Немце а латтар йист ца хулаш.

— Партизан? — хаьттар цо эггара тӀехьа а.

ВӀалла йоварг а йоацаш хувцаелар цу минуте Поля. Из а йоашаш кхы кхалсаг я аьнна хеталургдолаш.

— Ай. Ӏа фу дувц, господин немец? — аьнна, цунна кулгаш хӀатӀалостадир цо, вӀалла хӀаманна шек йоацаш санна, цхьаккха дӀана ца хилча санна, ела а къежаш. — ЦӀеча эскархой барзкъаш дувхаш хулий партизанаш?

Бек-хана бӀара а хьежа, уйланга вахар салте. Партизан вахаре кхыдола барзкъаш тӀадувхаргдар, аьнна, хийтта хургда цунна.

— ЦӀе Эскар шун ина лоа ца луш тӀехьашка доладача хана укхаза висавар ер. Са йиший мар ва ер-м... — Ела а къежа, сетта кӀалтӀаьлар из. — Бекаш бац укхаи шоала духьала тӀом бе.

— О! Гуд! — аьлар раьза хиннача немечо. — Харашо! Пополняйт армия Великий Германия! — ЦӀаьхха а тӀаьхенхар цо Бек-хана фонарь, геттара дӀагарга а ваха, наьнха тӀа Ӏеттар. — Рус?

Бек-хана корта лостабир.

— Швайн! Обманывайт! — эгӀазаелар салте. Поляйна фонарь дӀатӀахьекхар цо.— Рус!... — ТӀаккха Бек-хана наьнха тӀа Ӏеттар фонарь.— Рус!... найн! Сестра нуж найн!

— Ой господин немец, мел халахетар хилар хой хьона из бахьан долаш. Кераста ди боавича кавкалцага йиша маьре а яха...

Кавказ оалаш шийн лергах кхеттарца кӀаьдвелар немце.

— О Кавказ! Лезгинка! — аьнна, фонарь хьалостайир цо. — Танцевайт! Танцевайт! — Кисара бордашка лекхи пандар хьалбаьккхар. Кавказа къамий халхарах тара йола оалаш яьлар цу чура. Партизаний а, кхыметтел, тӀема а уйлаш е безам бацар цун цу минуташка, сакъерда, сапаргӀата вала безам бар. — Танцевайт! Швель!

— Валая цунна кӀезанга, — аьлар Поляс. — Са тедел цун, маша тувлда цунна.

Бек-хан ше фу дергда ца ховш латтар, салтечоа бӀара а хьежаш. Халхар а фу халхар дергда цо, шийн хӀама а бокъонца ерзаагӀа чов тӀайолча йогаца? Бакъда, чов хьоайинвар цо. Поляс ма аьнадий немцечунга шун эскара духьала тӀом бе безам бац укхаи, тӀаккха Бек-хана чов хиниалга дӀахой хьанна хов фу хургда. Эггара тӀехьа а, вутаргвац-кх со укхо аьнна, то баьнхар Бек-хана, массетказа халхар деш коташ чоалдаьхар. Шийн чов хиннача кога Ӏеткъаргдоацаш. Немцечо дагара бордашка пандар лекхар, цхьа вӀалла фуй ца хов йиш.

— Карашо! Карашо! — яхаш, шоакъ веча санна, цӀогӀа хьекхар цо.

Бек-хан сецар вувхьа а вувхьаш.

— КӀаьдвеннав из, господин немец, — Бек-хана гадаьхар Полис. — Сарралца болх баьб цо, сона ков корта къостал деш.

ХӀаьта вож-м хӀана Бек-хана даьча халхарах я самукъадаьнна а раьза хинна а [illegible].

— Гуд! — аьлар цо, Бек-хана балам тӀа тӀоара а техха. — Золдат велики Германски армия..., Завтра комендатура.

Бек-хан цу шийца тӀом беш волча, шийн моастагӀчоа нийсса юхь духьала латтар, бӀарга тӀа бӀарг а болаш, цунна цхьаккха хӀама де йиш а йоацаш. Духхьал ниттта эгӀазе дӀабӀара ца хьийже хӀама а дац. Ди доагӀаргдац-хьогӀ, из юха а тера бе а делла царна дуцаргӀом бе воалаургволий? Шийн вахара чухь ергоза а тӀоза а дӀ лоархӀар цо.

— ДӀавоагӀаргва из-м, господин немец, — тешалир фашист Полис.

Цхьа увзара уйла ессар Бек-хана керта чу: цу салтечо комендатуре дӀа а вига, хӀанззе фашистий эскарно хила оале? Германски арме гӀулакх де, ца дой — топаш тохаргья, оале? Из доцаш хӀанззе а укхаза къоастадича дикагӀа да, аьнна, хийтар цунна, цу шийн моастагӀчоа дӀатӀа а кхийтта, деррига укхаза чакхдалийтача. Е из вийна е ше вийта. Комендатуре из хӀаьта а вeтa а ца вахача варг мичча. Тхойсара байсанна ца воде, ӀуйрйнaхӀаьта а вата везаргва. Ца воде — Поля бехкеергья, мичча вахав, арда. ТӀаккха Бек-хана йоагӀаш хиина това маргӀалг цу кхалсагах чакхъяргйа Бек-хан бахьан долаш.

Дукха уйла йиязар Бек-хана ше малагӀа дича бакъахьа да ца ховш. Немце цӀаьхха цунна дага а доацаш, дӀа а вийроа, цӀагӀара аравальлар. Йийллача наӀарах юха чухкайкар:

— Утром комендатура! — Фоларь оагайир цо, кхерам тоссаш, цулах кхоачам боацаш бий хьалбегӀар, хьаьъоллартва ахилга дар из.

— Дика дагадехар хьона из. Варвал хиле, — аьлар Бек-хана Поляйга немце вахачул тӀехьагӀа.

Салтечун когий таташ геттара дайна дӀадаллалца араьха лерг дегӀа ладувгӀаш а лаьтта, аьлар Полис:

— Из-м дӀаьвахийта вӀаштӀехьдаьвнвадар са, дала ма дахьалда, Серега воагӀе. Из дӀагӀоргвац.

— Из малав?

— Полицай. Са вайцас кладовщик ваьвар цунах, хӀаьта из немций юрта чу ма баьхкиче, цартахьа ваьлар. Царца вар найц доацача хана а. Цо лацийта хила е мег. Аьхка-Серега оал цунах юртахоша. Немцел вогӀа ва, йоах. Дала ма дахьалда, из воагӀе...

— Со-м Ӏуйрийна хургвац укхаза. КӀезига салеӀача, наб йича. Партизанех дӀакхета вӀаштӀехьдоаларе...

Аланзар Полис Бек-хан партизанех мишта дӀакхетаргва. Бек-хана мел лелаер-м цунга сатувсаш ма дарий.

— Укх сахьате хӀама а кхьлла... — аьлар Полис, хӀаьта цу Бек-хана дагадоаллачох хӀама а аланзар. Бек-хан ше йолча духхьал хӀама кхалла, кхи гӀулакх доацаш чуеча санна.

Пхьор даийтар фусамнас Бек-ханага. Дукха ха яр цо котам ца юа. Ше тӀом тӀа накъа воаккхаш йиача деле. Чам а бицбеннабар. ХӀаьта шорттига яа гӀертар, [illegible]

ХӀама диачул тӀехьагӀа човна тӀара хӀама хийцар. Бек-ханага дийбарга лордеш яр. Полис а дика мотайир уж, дарба доал, аьлар. Са-

БАЬЦАДААРАШ — КЪАХЬЕГАМХОШТА

«Родина» ахача совхоза тараза тІа ээе, цхьаннена тІехьа шоллагІъяр йолаш Грознегахьа ух нерда хьадьинача баьцадаарах етта автомашинаш. ХьалхагІа бетгадуаргаш кхихьал цар, хІана нарсашк хьалха кхача мабуцу кхуьх.

— Укх шера пачхьалкхенга, 10 эзарх 400 тонн помидораш, нарсаш, кабуц, мерза сибаэ, кхыдола баьцадаараш дохка, аьнна, дош деннад оха, — ахаш, дуьц совхоза директора Советски Союза Турпала Петр Максимович Крутова. — Атта дац из декхар кхочашде. ХІаьта а дукхкача къамех болча вниалех латтача барттайначен чІоагІачен тха коллективе кІезига бац шоай гІулакха говзанчаш. БІаьстаь юкъев алиа долалуши хаоттам аьттува боацаш хиннабале а, ткоай деша тхо тІера юхадаьннадац.

Хьалха хьадоала баьцадаараш кхедар духьа опытни парниковода коммуниста Прокудин Петра кулгалдеш йолча лаьрхІа вІашагІъеллача бригадо 14 эзар гаргача парникови рамашта кІала томатий, кабуца, баклажаний, сибаза, кхыча баьцадаарий рассада кхеьйа. ХІаьта пленкана кІалхьарча 8 эзар квадратни метр дІадоацачв теплице Коваленко Марияй звенос дІадийнад «ТСХ—98» ахача сортагІа йолча нарсий ги.

— Оаха дош деннад теплица хІара квадратни метр тІера 8,5 килограммал кІезигагІа йоацаш нарсаш гуаьэ, — лхаш, дуьц звеньевае. — ХІаьта, ял атта гІулакх дац теплица йІоахьеш ца хиларах а. Оаха ги дІадувча лаьттана кІала биотопливо йиллар (цу цхьан ханна дика довгьер а дар из), тІаккха дика, хийца дІадоладелар гІулакх.

Бакъда, декхар чоалханегІа хилар каст-каста чІоагІа мух а хьекхаш тІера пленка дІакхехьа хиларах. Цхьабакъда, тІехьашца боалаш бацар тепличницаш Савченко Мария, Шабезова Іайшет, Аксенова Зинаида, Шкурилина Людмила, кхыбараш. Хаоттама халонашта цар духьала оттайир говзал, хьинар, барт-цхьоагІо. ХІаьта шоаш лаьрхІар кхочаш а лир. Чама дикен кепа хозек а хІанз цар гулъю нарсаш. Тепличницай звенос Грозне торгош сете хІанале а дхьийтай 38 центнер нарсаш.

— Тхо дог тийша да, ткоай теплицера оахош 700 центнерал кІезигагІа йоацаш нарсаш гуаьэ а пачхьалкхенга йохка а ткоай вІашгІехьдаргдолгах, — бІубенна йоах совхоза директора. — Цул тІехьагІа хьайолалургья кхай тІа дІайийна нарсаш а.

«Родина» ахача совхоза баьцадаараш леладер а ш цхьатарра чуаца болабеннаб теттаре хьалха хьайоала кабуц. Цар торе я из продукцийа бахача маха мел ош ехка ца Іеш, общественни кхачан предприятеши кхьйола организацеши цу продукцена Іалашъе а.

П. МАГАЕВ.

● Сийлахь-йоккхача Каталон 40 шу дузаш

Хала наькъаш

Баьдеча тоне чу, сийрда хьежа малк санна, «Аврора» тета Кавказе наьхъача зене 6—7 шу дьлина кІеьиг вар Батырбик.

Граждански тІом болабеча байдда Долакха-Юрта баьхар, гІалгІачун Аксагов Эсий дезал. Юрта тІаьхьаш ваьккхача тоне чу шоаш баьха дагадоагІа Батырбика.

Укхаьара сетем а боабир дувбакаргаш — деникинцаш а. Цу бирсече денешка, каст-каста шоай лаьтта кІалкарие цІенне гьыла доацаш зингача нашмашка бьгІача партизанаш цІай бараета дуьхьала майра беш хиние тІом гера Батырбика.

Дукха гІаргІай, царна гІо де баьхка кхыча къамий кІантий лийгар Долакха-Юрта. Шоай пхо — молле кхоачадеча тоне боахьаш деттаж, габагІаш Іетташ, шаттаяца моастагІчоа кие а уйаш, летар партизанаш. Цигга боабир Белакиев Маьмед, Батырбика даь воше — Аксагов Алсбика Маьмад, каште кхы дукха барав а.

ВІашдуьхьала летта низаш цхьатарре дацар. Долакха-Юрт бохизача «маьзаз» дІалаьцар деникинцаша. Февраль бетта шийлача бус байдда Наьсаре бахар Эсий дезал.

Деникинцаш — вай мехкара лелхаваьчул тІехьагІа, Наьсаре хинача митинге С. М. Кирова аьнна ер дешаш дика даге доагІа Батырбика: «ЦІе Пелгіаш! МоастагІчо доагадаьна шун цІенош тІа доше хьастеяца дото Іоантий токарта Советски Іаьдало. Халача граждански тІом тІа большевикий, Советий Іаьдала оагІуе лаьтацара барнал хийда шоана!».

Граждански тІом чаьвбаьнечун тІехьагІа, юха а база зейшер Аксаговгlар дезал г. Орджоникидзе. 1926-ча шера цигарча опорни школе деша вевар Батырбик. Из школе чаккхьаккхачул тІехьагІа кразмал деникзача заводе слесаре ученик волаш а слесарь волаш а волл бир. 1937-ча шера Цlена Эскаре гІулекх де тІевийкар кхона белхло - комсомолец. ТІевийкача комиссо Грознески военно - пехотни училище деша хьожавир из.

Училище толавце чаккхьаккхача Северо - Кавказски военни округа лейтенант хилар цогІ. Цу зама дехз тІом болабаллаца йолча зама Орджоникидзе нецкевполие эзвода командир хилар Батырбик.

1941-ча шера декабрь бетта командованес Новороссийски 225-ча морской пехотни Іеркача Форда бригада хьожавир из. Фронт укхазе яр. Фашисташ Новороссийска гергагІа бар, хІаьта Батырбик вола вай тІема довкьош сакьагІа дар.

1942 шера январь бетта, баьдача бус, шин форда крейсераца, мотораш дІа а доадь, фашистий позицешта цІеххьа

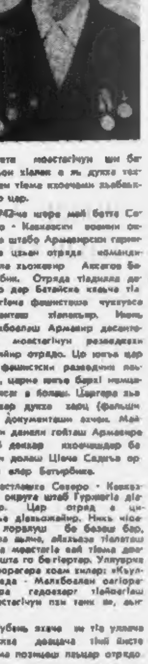

тІейета моастагІчун ши батальон хІалак а я дукха техникем тІема кхоачани хьабаьккхар цар.

1942-ча шера май бетта Северо - Кавказски военни округа штабо Армавирски гарнизона цхьан отряда командирелла хьожавир Аксагов Батырбик. Отряда тІадилла декхар дар Батайске кхаьча тІа боагІема фашистаже чукхуьсе десанташ хІаланъяр. Июль чизбоалаш Армавир десантови моастагІчун разведкаи цІейир отрядо. Цо юкъа цар 34 фашистски разведчик лаьцар, царна юкъе бараІ немцийи капитан а болаш. Царгара хьа деьхар дукха хаоц (фальшиви) документаши ахчаш. Майрали дензли гойташ Армавира цІий декхар кхоачашдар бахьан долаш ЦІеча Седаьэ орден елар Батырбика.

Кастлешке Северо - Кавказски округа штаб ГурзиегІа дІаяхар. Цар отряд а цигаьэ дІаьхьажайр. Накъ чІоагІа лоралуш бе базоэ бар, хІана аьлча, аІалъаз тІалеташ бола моастагІа вай тІема довкъошта го бе гІертар. Уллувача дозорегара хоам хилар: «Къулбеседа - Малхбоален оагІорехьара гедоазерг тІайоегІаш моастагІчун пзи танк ю, аьлча.

Кубань ахача ю тІа уллача доакха довцача тІий йисте тІема позицеш пьыцар отрядо. Танкаш геттера къагарга а яйта, шошкарча массеха ГТР-цем цІентташ йола смесь чуйолча шуцашкаш кар танн шоай лимпаши а тІехьа кІатийр, шин карейоалайир майрача тІемахоша.

Цигга вІашагІкхийттар Батырбик вола отряди майора Висаитова Сенний командех йола Нохч - ГІалгІай къаьстта кавалерийски дивизии. Тбилисера командованес Кировабада латтача 15-гІча кавалерийски дивизех дІакхета аьнна бахийтар дошлой. ТІаьхьагІа, полковник Белов командир а волаш, ІІ-гІа гвардейски дивизи хилар цох.

1942 шера ноябрь бетта Северо - Кавказски округа комиссара, Военни Совета члена комиссара Смирнова боккхача кхерамена тІема декхар тІадиллар Батырбика. ТІа а аьйха цо аьлар: «МагІаьбика лоэтамагІа вай разведкаш фашистий тІема чІоагІлен бІенаш мичахьа да хоаш дац. Цудуьа вай эскара тІалатар дІадолаьда тарлац. Дукха везе хьо, са кІант! Мичча боске бене а «мотт» ба боза Іа».

Мишта Іерган Батырбик са санна дукха везача комиссаро тІадилла декхар, вала веза а, кхоачаш ца деш! Смирновс шийга енна пакет а мийца 317-гІча стрелкови дивизе штаба начальник капитан Жердиенко волча кхачар Батырбик. Тешаша пхи моакъост велар цунна И. В. Жердиенкос. Шоашта тІадилла тІема декхар кхоачашдир тІемахоша: бус, фронтах чакхбаьнна, моастагІчун тылара хьа а вена комендантига дІавоар немецки фельдфебель.

Командованена хІара фашистий тІема чІоагІлен бІенаш мичахьа да, 317-ча стрелкови дивизена ІІ-ча гвардейски дивизена тІалатар дІадоладелар. Шоай техникан, тІема гІирси, боабыраш буташ удар фрицаш. Из майрал гойтар бахьан долаш ЦІеча БайрахІэ орден елар Батырбика.

ТІом тІеьа - тІехьагІа сецлуш, бирслуш дІабодар. МоастагІа Малхбузехье дІатетташ, тІом тІе зІара шоаш тІайха баьккха нег тІом севдерга а голанга а бутеш лоар хоаш бар вай салтий. Фронтан комиссар Ефимовн штаба начальник Жердиенкон волаш зинача тІема доаьлоише вай Даьхен доазонел дехьа ваьлар Батырбик.

Малхбоалеи Пруссе гІолле тІалета Кенигсберг йоаккаш. Йоккхача тоне снаряда гергаш кхийтта вертан, аьтта воронеи, ерда кугген чоенаш хилар цунна. Кенигсбергарча госпитале аьп бетте дарба даьчул тІаьхьагІа, строе латта пайдане вац аьнна Кенигсберга лаьттача 36-ча стрелкови дивизе интендантски гІулакхаш леладе хьожавир из. Цигара 1946-ча шера август бетта тІема гІулакхаш мукъаевалийтар хьар.

Цу хана денз Аксанински областерча Маккински заготзерно грузчикий бригадир, Джезказгана «Медьзодпебаб» заман волаш баьхаш дьид. Кавказе вена денз «Алханчуртский» совхоза бухгалтера болх баьб. ХІанз а «Чечингзаготскот» Вознесенски аьйбоа дІачуйдеча пункте бухгалтер волаш болх беш ва тІема ветеран.

Доккха деньа лоац Батырбика юкъерча захаре юкъе. Из юртарча тІемаи къахьегаман ветераний совета председатель ва. Каст-каста юртарча школашкарча дешархоаца, юртарча культуре ЦІагІа вегархоаца беседаш ю. ЧІоагІа хозахеташ лаьргІ къонахар ций са ца кхоаш Даьхе лоралургЬа.

М. БАРАХОЕВ,
тха штата воаца корреспондент.

хилале, хьалхара боргІалаш кхайкача хала из гІоргволаш вІаІад бир цар. Юртара котамаш а боргІалаш а моастагІаша йоаьзлга, йаьлга дага а доацаш. ХІаьта мича гІоргва, партизанех мишта кхетаргва — цунах хІама алан зар Поляс, тІехьагІа ала кходеш санна.

Бек-хана цІагІа биллар по мотт, шийна ото чу. Чухьа цишк а йоаллаш, мама-цІа дар из. Іобуаша цар кхелехьа, арара хьачухезар: «Лий, фусамдаьй»

— Ие ва из! СерегаІ — улларо хоам бир Поляс, ловцаенна цІен кийге дІа а етта. — ДІалечкъа!

Мича лечкъаргва Бекхан? Шийна мотт биллача цІагІа дІачу вахар из. Іовижадар, наІара тІехьашка дІеттар, стола тІа латта лаьсса графин хьабе а елла.

Бек-хана бІаргагацар хьачуваьннар, цун оаз мара хазацар. ЦІимхара доацаш а кхерам ца тоссаш а оалар цо ше фусамхьнагга салац дар.

— Мичаь укхаза чувена саг?

— Маца вена? — хаьттар Поляс, шийна ниэ ма кхоачча сатийна хила а гІерташ.

— ХІензза дукхи ха йоацаш!

— Араваьлар. ДІавахар. — Хьалха санна сатийна хила гІерташ, жоп делар Поляс.

— Мича вахар из?

— Мича ух немций? Комендатуре фаха хургва-кх из. Наьха ноа ваха хила а мег, котам е...

— Из хабар дитал ахь сона! Ца дуте... Мича вахар из?

— Аз укхаза саг чувенавац-м, аьнна хьога, немце мара. Из цу минуте юха ара а ваьнна, дІа а вахар.

— Мегаьд хІаьта... ТІаккха гера хьаде.

— Фу герз?

— Автомат. Хьай найцас дІалочкъаьаь.

— Укхазе-м лочкъаьац.

— Юха а пайдандоацар дуьц Іа сона. Со Іовдала ва-м моттац хьона. Поля, ладуэ гІал, комендатуре хІанз а ховц дац Ефремов хьа найц вий, из шунцига чу-ара воалаш хиннавий а.

— ДІаала! Мотт тохаІ

— Ма ала ишта... Сатийна хила...

— Хье патриот ва а моттийтацарий.

— Со-м ва а ва патриот.

— ТІаккха хьанна ду Іа гІулакх.

— Дувпергдац вай из. Поля... ТІехьагІа... ХІанз автомат хьал.

— ДІаэцаргьац Іа из согара-м.

— ДикагІа да хьона хьалой. ТІаккха аз дІагучадоалкхаргдац, тахан лаьцар хьа найц волга.

— Сога цхьаккха гера дац, аьнад аз!

— Деций? ТІаккха аз айса лохаргья из, — Чухьана волаевелар Серега. Массехьа а хьажар из: пишна тІехьашка а менга кІал а, тІоаргаце чу мел йола хІама а кІалтІатехар. ТІаккха Бекхан чуволча цІагІа дІачуведавелар из. Поля духьалъялар цунна.

— ЮхаваллеІ Аз дІачуведахийтаргвац хьо! — ЦІогІа техар цо.

Цу хинна цІагІара хьаравьлар Бек-хан. Полицай ловца а вения — сон цецдалараха — бІарахьежар цунна, тІаккха цун пулташта а. Даьсса дар уж, бе хІема йоацаш.

— Арааала! — кІезэгте корта Іочу а тоІабаь, кІал гІолла дІа а хьена, аьлар Бек-хана. — ТІаьхьо волаш дІагІо хьайна! — тІатехар цо.

— Из гІаьхьа хургволаш шийна цхьаккха хІама де ма бене а.

— Приказ тела дезар-м со ва, — аьлар Серегас. — Сога герз доландаь. — Кисара тесча хьалъаьккхар цо.

Бек-хана а дахийтар кисаа кулг.

— ДІаккха тенча, вай шаккха ексхар хьайна ца дезаІ — аьлар цо, шийн кисаа граната йоал, аьнна, цунна хетийташ.

Цу хана вела цІагІа чувккхар тхьовра цу чура дІаваха немци салте. Цхьанне хьожавальчоа тара вар из укхазе. ХьалхагІа Бек-хан нокІаІарга вахача из чу ца вита сесаг хила а мег, цунна мала хий ца деннар.

— Хенде хохІ ПартизанІ — аьнна, цІогІа техар салтечо, цунна автомат дІатІа а лаьца.

Бек-хана духьале ца си кулгаш хьалдахийтар. Цун кхы де хІама а дацар. Воагга чу кийсвеннавар из, арахала йиш йоацача. Шийн кхела мутІахьа хилапза вергвац. Бакъда, цу хана Бек-хана а цун фусамнана а вІалла дага ца хиттар хилар. Из-м Серегана а дарий-хьогІ дага? Ца хинна хила а мег. Дага хиннедале а цу тайпара-м хиннна хургдац. ЦІаьхха Бек-хана духьала латтачара юхатІехьашка а велла, массехкаэза салтечунна тенча техар цо. Немцечо автомат кхиттехар, бакъда, цун маргъаьлгаш цу ханна на Іоасадаш а хийна тІовнинх еттаелар.

— Долле хІанэ! — приказ куча санаца аьлар Серегас. — ХьунагІа.

— Царех вац-кх хьо? — вецаьаьний хаьттар Полясе. Бек-хан а латтар хІаьзза укх чу хиннечо цецваьккха а ца кхеташ а.

— Цувах тІехьагІа, — моц делар Серегас. — Сухал бе. Герз дий хьога? хаьттар цо Бек-ханага.

Корта лостабир Бек-хана.

Киса-м кхувдир хьо. Хьаэца цун автомат, — кийна уллача салтечоа оІеат тІахьекхар цо.

Бек-хана, дІатІа а кхоссавенна, салтечунгара автомат хьалтьийцар. Сихха цІагІара хьаваралъдар Поли, цхьан хІемана кийхьоарчаль автомат цара а лаьца.

ЦІагІара арабоаллашехь хьу йолчахьа болабелар уж. Поляи Бек-хани. Серега Іира юрта. Хала дар Бек-хана Поля мо ваха, юха сецаш сала дезаш хулар из. ХьунагІа ахача сррнгаш а пхи километр гаргга мара еце а сахуллаш мара дІакхачанзар уж.

Поляс шийна довзаш долча наькъа танилгах Хьуна юкъерча цхьан доикха ловцача къуда тІадигар из. Цигга дІакхоачачаш, ха тІа латтача саго совцабир уж. Поляс «Эстенка долх тхо» аллаца дІа а бахийтанзар. Пароль яр из. ТІаккха партизанашца бувзам болаш хинай-кх из.

Серега цу хана, цхьанкха хІама ца хилча санна, шийн цІагІа воха удар. Немци салте вер хьалхе дагадеха хІама дацар цунна. Ишта вийседелар из. Цу бус Поля йолча вар-м дар цун хьалхе лаьрхІа а шийн шлан йолаш а. Из партизанашца бувзам болаш йолга ховра цунна. Лаьрхача цун найцага герз хиналга а дар цунна-м ховц. Поляйна кхерам тІалаттаргболаш из герз дІадаха венавар из цу бус. Цул тІехьагІа массехк дар даьллача гІолла цхьан бус Ефремов — Поляй найц — мІалхаравакха вахача лаьцар из, юрта юкъе хьал а залар.

Партизанаш болча цхьа кІира ха яьккхар Бек-хана. Ерргга ха салоІаш а чоа ерзийташ а дІайиньар. Отрад боакха ацар. Ворргаш таьа иттех саг. Чергий а ерсий а бар цунца. Цхьа гІалгІа а. Хьалха, тІом хьалехьа Прохладне боалх беш хиннав йоахар из.

Бек-хана чІоагІа безам бар тІема тешах тІехьашка вай эскарах дІакхета. Партизаний вовкъостала кхоачашде каньлар цун из шийна дагадаьлар. Бакъда, шийн кхоадаца вийсвалазар из. Ловча. Бек-хана-м моллагІча тІема даьккъах кхийтача а бебашха дацар. Керттердар из дацар. Керттердар из юха а гера бе а доаллаш моастагІчох латаш хургдалар дар.

Доазол дехьара

Къмчарга дьоьхна кьегІа а Болгари энергетически ресурсашта — кІезига да мекха гидроэлектростанцеш хьалъе мегаргйоала доаза хиш, вІаьта кхерий кІора керттере дакъа копори йоаза йолча питнотех латт. Цудуьа СССР, ЧССР, ГДР, ВНР лоаттаьча оборудование гІонца максимально пайда нйбу электроэнерге деррига хьестех. Проблема къоастача боккхача лаьрхІаме а атомни энергетика.

Обнински ахача подмосковни городоке дунен тІа эттара хьалхарча экспериментальни АЭС тоа енна 15 шу мара дезлаза йолча хана йоаллавар экскаватор Дунайна йисте

Социалистически доттагІалле

●

НРБ: ДЕГІАЙОАГІА АТОМНИ ЭНЕРГЕТИКА

Козлодуй ахача городе юкъе хьалхарча болгарски атомни электростанцена лерд йоллера котлован икха. ХІаьта пхи шу даьлча атомни цІерах ара мйнхар низал 440 мегаваттага кхоачача цуи хьалхарча реактор чу. Деррига ворьІ шун ас шун даьлча цунах дІакхийтар кхи а кхо реактор. хІаьта хІанз АЭС яу махка боккхача электроэнергез 26,6 процент.

Чакхдаьнача шера елар Козлодуйне юкъерча АЭС 13 миллиард киловатт - сахьат электроэнерги. Цу хана бутт хьалха кхочашдир вай шера план, пхина соагІе миллиард киловатт-сахьат а луш.

Атомни электростанцешта йолча оборудованена производстве дукхача оагІонашкахьара специализаци кооперировании яра хьакъахьарча 1981—1990 шерел чулоацача юкъе йолча НРБ, ВНР, ГДР, ПНР, ЧССР, СССР, СФРЮ юкъерча соглашенега хьалха карара итт шера чакхбоаллаш болгарски атомни реакторий суммарни низал 4760 мегаватт хургба. ХІанз боах беш болча зІарене низал 440 мегаватт болча бил реактора уллув хьабеш латт СССР хьабаь хегагІен алхагІен бола шиь — хІарене низал 1000 мегаватт (ВВЭР — 1000).

Уж реактораш оттадара Советски Союза тІехьагІа шолагІа моаж а хиина дІаэттай Болгари социалистически доттагІалле. Хьалхашха латт бехитонаме деккарех, реактораш хьалдерех монтеж ярах технологи этара хІензарча карера а, материалий дипалгарех конструкцешкара дІадекар Іалхьаме лаьхе да. ЛерхІаш да 1985 шу чакхдоалаш Болгаре электроэнерге кхоалагІа дакъа АЭС хьоайта.

Козлодуйне юкъерча АЭС низалаш моаза соагІет аккамдоашица чакхдоахаш латт производстване дунен халкъьашта юкъе кооперирование специализаци яра кІийлен тІа. Атомни реактораш лоаттаду «Атоммаш» ахача советски заводо, вож оборудовани — Чехословака, ГДР, Польше, Венгре.

Дунайна йисте Белене ахача города уллув, Козлодуйне малхбоалехье хьалхаш латт шоллагІа атомни электростанци. Укхазе оттабе лаьрхІад хІарене низал 1000 мегаватт бола бил реактор. Цар хьаьргІья 1992 шере Болгаре еррегІча электростанцешна ма хиннар аксаал энерги. Перспективе лерхІаш да Софера а кхача йоккхийча городашкара а централни отоплене замагІа йолча лаьрхІача атомни станцешй низалеца Іалашье. ЛерхІаш де церах къекхара ерш 1990 шере болх бе болалийта.

Дукха ха йоацаш Козлодуй вена волаш, реакторий зале хийтар соз эпвилци, ваструйцц, атомни энергена ядерии гІальонаш лоаттабеча Дунен халкъьашта юкъерча агентстве специалисташ (МАГАТЭ). Уж рольза хилар гоняьара го бІаьца байташ йолча станца зецита дикален оборудовани тешам дукхазе собаьнна хилар.

Болгарски атомни электричество тІегІа хьо собоанаш йоагІа, экономика динамично дегІаяларен халкъа маьара бокрам лекхбаран новкъостал а деш.

Эмо БОЙЧЕВ,
болгарски журналист.
(София - пресс — АПН).

Козлодуй — София.

ЯДЕРНИ ТІОМ ЦА ХИЛИТА

Дунен тІара хьал кхерамедегІаухаш хиларо сахьуэзадешш сарцагІдьхан да халкъаш. Ядерни тІом хилара кхерам дукхагІа хулийт герзаш Іоадара темп тІехь-тІехьа сихлуш, нердича офереша из дІадоаркадара кхераш реальни хулаш хиларо. Цунах бола бехк тІабух дунена доалде лаьрхІача США доалдеча гІоазарашта. Цар тІатеьІІа чакхбоах Советски Союзацара тІема совле яккхара тІаберзабаь никъ. ма могга чакхйоах хадданза верда тайпа гераш, хьалларца аргІанна ядерни дар, хьалара шерра масштабни программаш.

«Гераш Іоадела, кхерам собоахалга — оаха баь хоркам бац, — белгалдаькхар новкъоста К. У. Черненкос Кремле РКП Генеральни секретара, СРР Президента Н. Чаушеску сийна оттадаьча шун тІа ца кхамаьл деш. — Тхо хоадам болаш тІехьа да вІашудьхьала латта тІема низаш кІезигдара, цу гІулакха нийсхони цхьатаррарча кхерамзлени принципага хьежна барт вІашгІехьбаьнкхара».

Советски кулгалхочун къамаьлаца США-и НАТО-и милитаристски наькъа духьала оттаьй Европерен дунен тІарен хьал уназІена дара тІерзаьльча хьадача машара инициативий программа. Из программа — вешарашха делча мехкаша цхьана къахьегарах хьахиняр. Советски Союзо НАТО мехкашна предложени ду вІаши тІема низ юкъе ца баккхарен машаре отношенеш хьаллоаттарен кьагъехьа Договор дарах. Цу тайпара доьча Договоро, дунен халкъашта юкъерча прогрессивни общественноста хьаьчох, гІо дергдар дунен халкъашта юкъерча отношенешка дика ергалонаш яра. Шийн цхьоагІонхоаца цхьана вІаши юкъера тешам чІоагІбара, европейски дунен халкъашта юкъерен кхерамазе Іалашъяра гІо де дезаш йола предложенаш тел Советски Союзо.

НАТО мехкий правительстваш ястола тІа яра гаьнна йолаш йола кхы предложенеш а: химически герзах Европа мукъаякхара хьакъехьа, тІема гІуланкашка дІаухийтар алсам ца дахара а кІезигдара а хьакъехьа.

СССР машара инициативаш — из конструктивни лард я цхьаьне ядерни тІема кхерама кІалхарьаяккхара. Иштта йоах советски предложенешта ера дунен халкъашта юкъерча отилийкаш а. Тахан, селхан а санна, белгалдоахих «Руде право» ахача чехословацки газето. Советий моах хоадам болаш тІехьа ба вІашдуьхьала латта тІема низаш кІезигделга вІашгІехьдаьккхара. Цу цхьан ханна Советски Союза духьала а Малхбузен Европера американски ракеташ теркал ца а ещ, переговорий истола хьалхашка Іохара.

Советски Союзо, язду «Нью-Йорк таймсо», дІаьхха а дина кхетадергдолаш хьахийтад, Европе шийн ракеташ уйттаош США мел йолча хана переговораш хила йиш йоацилга. Советски кулгалхочо, белгалдоахих японски «Асахи» ахача газето, чІоагІа критика яьй ядерни герзашта доазув оттадара новкъарле еча США позицена.

Цхьанна а тайпара хилийта йиш йолаш бац ядерни тІом. Цунна тІаерояль я Советски Союза арахьара политика. ТІом ца хулийталга ерригача ядерни державашта керттера лерхІар я, цар гІулакхий чІоагІа боарам а хина дІастта деза, цар ядерни арсеналий боарамаш мелла дале а.

●

РЕЙГАНА ЕВРОПЕЙСКИ ВОЯЖ

Дунен халкъашта юкъерча арене Вашингтоно чакхбахача авантюристически наькъа духьала хоадам болаш еча протеста хьисап долаш яр, США президента Рейгана европейски континенте Іихьача визита духьала ю выступленеш.

Рейган шийн европейски никъ дІаболабьча Ирланде из вара дутьалара протесташ деррига къаман манифестаци а хинна дІаэттар. 15 эзар соагІа саг араваьлар Дублина улицашка. «Рейган — деррига дуне хІалакдергдолаш бола ядерни тІема кхерам алам.тенна тІаоттабеш йолча дунен тІа цаІ мара йоацача пачхьалкхенна верте латтар», — хьанкхайкадир митинге ше къамаьл деш йоккхача ирландски Іилманхочой общественни деятелой профессора Джон Марфе. Американски президента визита раьза ца хилар белгалдаьлар кхыметтел официальни Дублине а. Вашингтона арахьарча политикана духьала протест еш хилар белгало а йолаш, ирландски столица муниципальни советa ахалел соагІа болча членаша дакъа лаца тІигацзар Рейган тІаэнаш аьча торжественни церемоне. ХІаьта цо къамаьл деча хана парламента кхо депутат заседаней залера кор а ваьнна дІаваьхар. НІайча цІенна верте латтачун визита вонна тІаь ирландски парламентаре хьалхагІа хьакхайкаль хина бойнотах дІа а кхийтта.

«Рейган Малхбузен Европе вахар — ІалахьметегІа йоккхача пропагандистски машинах пайда а оаш оттаеш йола йоккха рекламни шоу», — хьанкхайкадир «ТФ-І» ахача французски телевизионни программа комментаторо. Хорманахте хьалха рекламе лаьрхІа дар шоллагІа фронт хьайилла 40 шу дизар белгалдоаккхаш хиннача Франце къулбаседехьарча Нормандие чакхйоахача мероприятешка США президента дакъа лацар а. БелгалдаьлархІама да, из событи юкъераш хиннача американски массеи информаци средствий цхьаь цхьан комментара тІа фашистски Германи йоацача Советски Союзо лаьцна дакъа хьоала ца дар а дунен шоллагІча тІемах хургдар советско-германски фронте хьалха даьнна хилар а.

Малхбузен Германе Рейгана дьаьккхача хІара вено нерд-нерда фаргаш кхуьхьар Вашингтона авантюристически милитаристски политика европейски континенте тІа на доаш халарах. Духхьал цу деношка тІакхийтар Мадриде Испани НАТО тІема организаце член хург ца хиларах йола решени. ЮПИ ахача американски информационни агентства испански правительства даьча цу хІамах «ВІашагІкхийттача Штатий цун цхьоагІонхоштта тезза хІала я» аьлнад.

ХІаьта дуьхь хьалагІа, Вашингтоно аьо тІалоаттабеш а. Нидерланди правительства лаьрхІар юккьанцара хІама тоха американски ракетно-ядерни герз — тхьамаш йола ракеташ хІанэ мелла ца оттайта, хІаьта цу деша чІоагІа корзагІъьккхар рейгановски администраци.

«Голланде решени — американски ядерни ракеташ оттаяра декхар йолча НАТО позицех даьнна Іург», белгалдоаккх «Рейтер» ахача агентства. Из Іург дІахо шерьлургхилара белгалонаш йолаш я. Цу деша шийн позици хІанз а хьалда белгалъьйига йолча Бельге къастта чІоагІа шерлуш латт цу мехка территоре тІа юккьанцара хІама тохаш дола американски ядерни герз ца оттадейтара тІехьара болаш.

Дунен халкъий оагІонгахьара, цу даьха малхбузен европейски мехкашка а, тІехь-тІехьа чІоагІагІа ховдам болаш духьале ю Вашингтонски администраце авантюристически милитаристски наькъа.

ШАЬРЛЬАЧА СЦЕНАРЕГІА

Іалахьмате ухзара хьал латт ирано-иракски тІема эскалаци ярен кхы пачхьалкхенаш цунна юкъеозарен кхерам тІехь-тІехьа дукхагІа хулаш боагІача Персидски залива районе. Къаьстта чІоагІа сатем боабу залив гІолла партІатта кемаш лелийга Іалашдеш я уж яхаш, бахьан а доалаш, укхазе шийн тІема бий юкъебаккха кийчлуш йолча США-с сихъена лаладеча тІема гІуланкаша. Пентагоно хІенале а цу районе тІаэзай кемайа самолетийн бІарча армада, царна новкъостала тІаккхача сихьенна а «Америка» яха авианосец. Товсадала мийчдениад «тІах аьнна, гІоатташ доле низаш» — агрессе авангард.

ТІема ниэн дагадехкача миното из юкъе баккхаре мийчон хьагойташ дела из гІулакх кхы кІеянгагІа доацача Вашингтона дипломатически хьиар сарцагІдьанкха леладеш из. Американски тІема акхи политически «хІеххьулаелта» Іалашде а лерхІаш, шин лостамагІа дархаш да из.

Залива гонахьарча Іарбий пачхьалкхенашкара ультиматума хьисапе дІадех Вашингтонагара «новкъостал» дехийта, хІаьта НАТО-га гІолларча цхьоагІонхой пхьарсаш хьувзаду, сихха ливански хепара «дукхача къамий низаш» яхар санна йола цхьа хІама вІашагІйолла дагахьа.

Цу тайпарча дипломатически сукала бахьанаш «Вашингтон пост» ахача газета оагІош тІа бокъоаца гучахьа хьадоавайтар Госдепартамента бахитонхамеча хьанех цаІ хиначча Дж. Волие. «Вай мехко, язду цо, укх тІеххьарча массехк шера шийгара сов дукха тІема авантюраш лелаяьй», тІаккха цо «империализм дагайохийте». Болла кхеталу, США гІулакхий цу тайпарча павало дунен халкъашта юкъерча общественноста агІадал хьовзита, цудухьа дІадех цо. хьалда Персидски залива дага а йолаш «из деррига гІулакх ма могга дукхача къамий лоархІаме хилийтара кхоачам балла мукъагІа контингент Англеи Франци дукха. «Ма деррa аьлча, дац дола къамаьл лоархІамах а доацаш, американски империализма жандармски акциеш «дуккхача къамий хьисапе» хетайта гІерташ да».

ХІанзалла хьа толлеш-ца болаш дисад американски дипломате сарцагІдьаьха уж низаш. Кхыметтел, Вашингтона кхоачарагІа болча цхьоагІонхоштта а дац Рейгана администраци хьувдавча аргІанарча авантюрайа юкъебала. Іарбий мехкаша бие вІалла а беннабац США-с, «машар бечуй» юкъбераш а я, бахача наха кхорчи бомбаш ціамохкаьча Ливана тІаккхьча бола. Залива пачхьалкхенаш, хьанкхайкадир Бахрейна кхыча мехкашцарча гІулакхий министра Аль-Халифа ше «Ас-Саид» ахача еженедельника интервью луш, шоаш лорае низ кхоачаргболаш я ВІашагІкхийтта Штаташ санна долча мехкашкахьара новкъостал ца а эшаш.

Цу тайпарча хьалашка хІалла лелаe еаш хул Вашингтон. Цу районе духхьал тІема винаца чугІертара вакъагІа тІехь-тІехьа гаьна а йоалаш, Рейгана администрацена кхо хетац дов шер ца далийтар дезар шийла ахаш аралехна дешаш. Моттийта машар безарча хиния леладу уж гІуланкаш Іарбий кешайоазон дукхача организаци, белгала аьлча, «Мидл ист рипортер» ахача бейрутски бюллетено. [illegible] шаьршьа сценари юха а лоезе гІертига санна лоархІ.

В. МАТЯШ,
О. ШИРОКОВ,
В. ШАБАЕВ.
(ТАСС).

Ангола кукъаккхара халкъа герзашарча низама (ФАПЛА) тоаме дІахоьу расистски ЮАР а США ЦРУ а кхоабаш йолча УНИТА бандитски группировкий хІалакъяра операцешка.

СУРТА ТІА: ФАПЛА тІемхой.

ТАСС фотохроника.

КЕРДА ОБРЯДАШ ВАХАРЕ

ГІОЗАЧА ВАХАРО КХЕЛЛА...

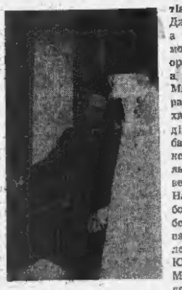

Керда обрядаш вахара юкъеозаш хьинаре къахьег Наьсарен районерча ЗАГСа болхлоша. Дукха ха йоаццаш, районерча кагирхоашта, комсомольцашта масал хулаш укхаза хилар комсомольски хьисапе саг йоалаяр-ахар. Из дика гІулакх дир ВЛКСМ Наьсарен райкома хьалхарча секретара Тумгаев Мухьмада, цунга маьре ехача Грозниерча лора Дахкильгова Мариаттас. Шовех мар-сесаг хилара регистраци е ЗАГСе уж боагІаш, царца цхьана гулбеннабар КПСС райкома бюро член, района халкъа тІахьожама председатель Джандигов АлІамбик, кхалха а волаш бола парте, комсомола, кхыча общественни организацей викалаш, тІема а къахьегама а ветеранаш.

Массала ІалаьмаІе раьза вар районе из керда цІей хьахинна. Цар дег тІара доагІа дІайха дешаш овлаш ловца баьккхар хІетта хьахинначa кордача дезала. Регистраци яьчул тІехьагІа цу торжестве мел гулбеннараш бахар Наьсар-Кертерча Сийлахьбоккхача Даймехка тІем тІа боабаь Советски Союза Турпал Половникин Валентин, летчикаш: Павлов Георгий, Юдин Вадим, Эсмурзиев Мовлад дІабехна боахкача дегІача памятника юкхе зизаш дихка болхача Мухьмадаpен Мариаттацен цхьана.

Дукха ха йоаццаш Наьсарен ЗАГСе регистраци еш хилар Экажкъоиги - Юрта вахаши Карабулане военизированни охране болх беши вола Итазов Муса, цунга маьре ена МагІалбикера медболхло Кодзоева Луиза, цу юртара Оздоева Исраьила цун нускал — медболхло Аушева Іайшети.

Хьинаре къахьег ЗАГСа болхлоша шоайла мар-сесаг лолаш 25, 50 шу доакхаш цхьана бахаш бола наь лохаш, «дото», «дошо» оалаш бола цар юбилееш кийчъеш а чакхйоахаш а. Цу гІулакха Богатырева Марема оаргІа боал цу наха къахьегача организацей, предприятей, совхозий кулгалхой, цар общественни организацеш. Юбилярашта поашта, цар дезалашта, гартарча, боввача наха, доккха цІей хулаш чакхъювл уж обрядаш. Дукха ха йоаццаш шоай «дото» юбилееш езъеш хилар «40 лет Октября» яхача совхоза болхлой Хучиев Беслана Бисолти цуя сесаг Іусмала Мовлатхани, Газиков Берсанакъа Саварбики цун сесаг, 11 бера лана, Исраьила Соадой, республике Назрановски АТП таксист Оздоев Мохьмала Жабраьил а цун сесаг Іаддалхьажий Маликат а, «Экажевский» совхоза болхло Галаев Ахьмада Усламбики цун сесаг Ахьмада Лемкан. Ала доагІа Усламбина дезалера цу совхосе болх беш 9 саг хилар.

Цу боахамаша дика совгІаташ дир шоай юбилярашта. Къаьстта везвир шоай новкъост Назрановски АТП администраце а общественни организацеша а. Из юбилей съеш цига баьхха хилар АТП директор Барахоев Бек-хан, парторганизаце секретарь Хашагульгов Элберд, профсоюзни а комсомольски а организацей викалаш, Жабраьила ший новкъостий. Массаза а балха лакха толамаш доахаш хьавоагІача, шоай новкъоста цар дукха дика лоаццаш даьхар. из ди цун массаза а дагалатпаргдолаш совгІаташ делар. Цу совгІател а дезагІа дар Жабраьила ше воархІий цига баьхка шоай предприяте кулгалхой, новкъостий, цар аьнна хоза дешаш. Шоай новкъост везилга, из хоархІилга дар из. Баьхьа ЗАГСа болхлоша массехказа шоашка хоаш баь болаши шоай болхлой цІей долча бахкийзар «40 лет Октября» совхоза кулгалхой, общественни организацей викалаш. Шоаш совгІаташ делча тоъалаш хеташ Іийна хила безаш бар уж. Вай вахаре юкъейоагІаш бола уж керда обрядаш хьаллаца, царна пропаганда еча шоашкара доагІаш дола гІо де. дехкарийла а цу наха къахьегача организацей администрацеш, общественни организацеш.

Наьсарен районни ЗАГСо дІадоладаьр Іалаьмате дика хІама да. Цу гІулакха юстара латта йиш яц районе дегара йоккхагІа йолча предприяте — Ахриева ГІапура цІерагІча «Электроинструмент» яхача завода кулгалхой а цун общественни организацеш а, уж тайпа мероприятеш масл ласта чакхъяха лерхІаш ЗАГСа болхлой хилча хІаьта а.

Безбаьб укхаза шоай «дошо» юбилейга кхаьчараш а. Бицбеннабаь хьахулаш бола Даьхен керда гражданаш а. ЗАГСа болхлоша хІирагІа шоаза — пионарел цІаьраст вая деношка — роддоме ухаш регистраци ю керда хьахиннача бераша. Из ди цу берий новнош дукхача хана дагалаттаргдолаш торжественни хьале чакхйоах уж мероприятеш. Ритуальни форма а тІайийхе, СССР Герб тІадола лента а хьоарчадий, лоаміш СССР Гимн а йолаш дІалу бераш даь хилара свидетельствош. Ишта, 1-ча июне — бераш лорадара долча Дерригдунен дийнахьа торжественни хьале уж тайпа свидетельствош дІадeлер керда хьахиннача 10 бера. Ший даьдас Оздоева Жабраьилен дааьнанас Іадалхьажий Маликатен шоай «дото» юбилей езъеча дийнахьа ше Даьхен керда граждании хиларах бола свидетельство хьаийнар цар шийи воІа Оздоев Андора а.

— Керда больница хьалъяьлча, — йоах ЗАГСа заведующе Богатырева Марем. — Йоала лерхІ цига ткхоашта цхьа комната дакха а, дика а из кийч а дь, больнице хьадаь хІара ардоалаяа бера торжественно свидетельствош дІатела.

Іалаьмате хоза а дика а цхьаькха цхьа керда обряд шоай балха юкъейоалае лерхІ Марема. Из обряд юкъадехна я вайнаьха «нускал хи тІа доаккх» яхача обрядана. ХІанз «Электроинструмент» завода хьалхашка хьалдеш латт Сийлахь-боккхача Даймехка тІем тІа байнача Наьсарен районерча наха хетадаь дола памятник. Цунна, тІехьашалаьа ба Іам. Марема йоах, город Назране а района юрташка а цхьа доаладаь нускалаш уж хи тІа доаха ди къоаста а деш, цу гІулакха района общественность оарцагІа а йоаккхаш. цу памятника юкхе хи тІа доахаргдола обряд вахаре юкъейоалаергья оаха. Нускала из хий кІудахьа цу Іам чура хьа а ваьш, цу памятника гонахьа дагІача зизашта деттаргда.

Дика а Іалаьмате пайдане а хІама да наьсархоша деш а де лерхІаш а дар. Нохч-ГІалгІайчея ЗАГСаш баьча балха итогаш еш хиннача республиканска совещание къамаьл деш Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета ЗАГСай отдела заведующе Соснина Нина Николаевнас, аьлар:

— Сег йоалара-яхара, керда хьадаьча бераш регистраци яра, болх брачно-дезалий цІейнаш чанхдахара болх эггара дикагІа лелабу наьсархоша, аьнна. Из ди Наьсарен районни ЗАГСа заведующа Богатырева Марема, цун новкъостий шоай болх безаш, наха юкъе товш йола хоза обрядаш юкъехкувлаш вай дахар хозагІа хилийта хоаш бола болхлой хилар.

Из дика гІулакх вай вахаре кхы а шерагІа дІадоаркхдара ЗАГСа болхлошта гІо де дехкарийла а района партийни, комсомольски, кхыбола общественни организацеш.

Б. АБАДИЕВ.

СУРТА ТІА: ший нускалца Кодзоева Луизайца регистраци еш ва Итазов Муса; керда даьча бераш регистраци еш я Богатырева Мохьмада Марем.

Дукхача хана дешз традицей [illegible] а хиннa хьадагІаш да дешархойн пионерий «Орленок» яха тІемапатриотически ловзар. Шоан бахача районашка бІарчa шера кийчо ю цунга кхуннбоагІораша, хІаьта районий дахьешка толаш хиннараш дакъа лаца бохийт республикански лхьашка.

Ишта уйх деношка сурт гоча районашкара къонахой отрядаш гулъелар республикански тІема-спортивни ловзара финал чакхъяккха дагахьа. Укхаза цар гойтар мехкьанийрча тІема кийчонах йола шоай знанеш, иллеш строевн смотре дакъа лаьцар.

Дика знанеш гойтар укхаза Грозни Ленински, Октябрьски, Назрановски районашкарча дешархоша.

СУРТА ТІА: котале кхехьа Октябрьски района [illegible].

В. ЕЛИЗАРОВА сурт.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ФУТБОЛ

ШОЗЗЕ А ИЙШАР

Хоза ма - хилара, дика ловзаш хІадола даьлар ер цу «Терека» футболисташа. Из къаьстта хьагойтаж цар юхьаьнца цІагІа а хьоашалгІа бахача а шеъа ийа ца эцаш цар аьлла каталонаш йоалаш хиний хилар. ХІаьта футбол эзараш чІоагІа сатуаси а бар грозненцаш дІахо а ишта дика ловзарга. Сатуасар пайда бий, из кхочаш хулаш ца хилча. Волжскерча «Торпедоца», «Терека» хиннача къовсамо грозненцашка наьха безам шелбир. Цар хьалашкара котало-м яьккхар (счет 2:0), баьцьь, хила яьккхар.

Цуа тІехьагІа хьовшагІа яха вІашта шозза лайзай «Терек». Цу шин ловзаро грозненций болельщиций дегаш дикка тоІадаьд. ЦІенгха ца йийна вай мехкахой вІашта шозза вш. Хьалхара къовсам хилар Ставрополе моттигерча «Динамоца». ВІалла дага а ца хиннача тайпара чакхъяьнай из яхь. Йоккхача счетаца (4:0) ийшаб цига грозненцаш, иоце а ишта счет хург ма йий, аьнна, дагадаьар цхьаннена а. Цу ловзаро къаьстта а дика хьагойтад вай футболисташта кІеззига а мело шийсъелийтача фу хул.

ШолгагІа грозненций ловзар хилар Пятигорске моттигерча «Машукаца», из команда дика толамаш а доахаш хьайоагІилга хоаш да вайна, хІаьта хІана шоллагІча лигерча хьалгІча зона командашта юкъе а толаш я. Укхаза а ийшар «Терек» счет 2:0 а йолаш.

Чемпионата юкъаг дика ловзаш дІайолалаьндаь, массехк котало лыкхандаь сатийна хиннаб грозненцаш, хІаьта из гуш болча Ставрополерча, Пятигорскерча спортсменаша цох пайда ийшаб.

А. САЛИЕВ.

«СОЮЗПЕЧАТЬ»
ЯХАЧА
РЕСПУБЛИКАНСКИ АГЕНТСТВА
РЕСПУБЛИКЕ БАХАЧА
НАХАГА ДІАХОЙТ
ИЮЛЬ БЕТТА ДЕНЗ А ДІАХОРЧА БЕТТАШ, КА А ШАКХУХЬАРГДОЛАШ МОТТИГЕРЧА ГАЗЕТАШТЕН ЖУРНАЛАШТЕН ЯЗДАР 1984 ШЕРА 15 ИЮНЕ КХАЧЧАЛЦА ДІАХОЬШ ЦІАДАР.
«Союзпечать» яха республикански агентство.

ТЕЛЕВИДЕНИ

12 ИЮНЬ
II ПРОГРАММА

17.05 — Документальни фильм.
18.15 — «Дунен хилгьанехь кхера обзорни» (гІалгІай меттала).
18.30 — С. Бадуев ваь 90 шу дизарга (нохчий меттала).
19.00 — «Нохч - ГІалгІайчен ди».
19.20 — «Юность» яхача кинотеатре — кагирхошта.
19.30 — Киножурнал.

13 ИЮНЬ
II ПРОГРАММА

17.15 — «Молдавски экзотика». Документальни фильм.
18.15 — «Депутатий гІулакхаш».
18.45 — КПСС ЦК июнера (1983 ш.) Пленуми хоана шу дизарга.
19.00 — «Нохч - ГІалгІайчен ди».
19.20 — Киножурнал.
19.30 — «Юкъ барен кхедерен дукъа» (нохчий меттала).

РАДИО

13 ИЮНЬ

7.20 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
7.25 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
7.30 — Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
7.35 — Хоамаш. Хаеттам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
8.23 — «Сердало» газета обзор.
8.30 — Передачай программе (эрсий меттала).
8.33 — Передачай программа (гІалгІай меттала).
8.35 — ДоттагІаен муаман (гІалгІай меттала).
9.15 — «Сий а люстам а къахьегарга хьамона» (нохчий меттала).
9.30 — «Къона заманзо» яха радиовыпуск (гІалгІай меттала).
10.00 — Передачай программа. Хаеттам (эрсий меттала).
10.01 — «Производства пайдане хилар ласандаиихара лерхІама фактор я аьл». Беседа (эрсий меттала).
10.15 — «Шоана, доаккъар кийндераш». Концерт (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
18.30 — «Юртара вахар» (эрсий меттала).

УКВ

17.00 — Дунен халкъий музыка.
17.43 — Патриотически иллеш дІаоал Кахкоева.
18.04 — С. Цугаева произведенешкара концерт.
18.45 — Нохч - ГІалгІай темагІа йола фантази.

13 ИЮНЬ

7.20 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
7.25 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
7.30 — Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
7.35 — Хоамаш. Хаеттам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
8.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.33 — Передачай программа (нохчий меттала).
8.36 — А. Хачатуряна музыка (эрсий меттала).
11.15 — «Советски вахар» (нохчий меттала).
11.30 — «[illegible] централизацех бола [illegible]». Передача [illegible] (эрсий меттала).
12.00 — Москва.
15.15 — «Барттайнача дезале» яха радиовыпуск (нохчий меттала).
15.35 — «Дина темагІа» (эрсий меттала).
16.00 — Передачай программа. Хаеттам (эрсий меттала).
16.01 — Дунен хилгьашта юкъера обзорни (нохчий меттала).
16.15 — «СалаІад» яха радиовыпуск (эрсий меттала).
16.46 — «КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленума решенеш — идеологически дукхача хана лаьрхІа йола программа». Беседа (эрсий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
18.30 — «ДІаьхош а доагІар [illegible] месячник» (эрсий меттала).

УКВ

17.00 — Чернышова Зоя. «Журавлиный мани» яха радиопостановка.
17.41 — Иллеш дІаоал В. Дагаева.
18.03 — Нохч - ГІалгІайчен ашараш.
18.31 — Халкъа иллеш дІаоал мелІача наькъа вокальни группа.

ХЕТТАМ

Тахан хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбузехьара секунде 3—8 метр мух а болаш, фегара температура республике гІолла 21—26, Грозне 24—26 градус йовлаш а йоаш ха хила мег.

Кхоанен ломмея кхоалла наш а болаш, наг-нагахьа екха екхаш, кхоана цхьацца йолча моттигашка доаццача хана догІа а делхаш, из дахьувкъаш делха а тарлу, бе-беча оагІовашкахьара секунде 5—10 метр сиха мух а кхехкаш, фегара температура буйсашка 11—16, денош кхоана — 20—25, ломиа — 24—29 градус йовлаш а болаш ха хетта тарлу.

Метеостанца.

ШИЙ ДЕКХАР КХОАЧАШДАЬ ЦА ІЕШ

Заводской районерча Батумски, Д. Бедни, Идерски, кхыча улицашта бахача наха дика йовз из, массаза а наха гІо де кийча йоль безаме кхалсаг — «Грознефтеоргсинтез» яхача производственни объединене медико - санитарни часта участкови лор йолаш болх беш йола Дахкильгова Макшарипа Азе.

Из хьожаш а цо могашал лорееш а ши эзар сег ва.

Азай къахьегама биографи дІайолаелар 1972 шера Орджоникидзера медицински институт а яьккха, из цІа йийрзача. Цо болх баьб МагІалбике районни больнице инфекционни отделене заведующи йолаш, къахьийгад Къулбаседе ХІирий АССР МВД медсанчасте. Ши шу да из Грозне кха. Цу воацчача хана цун вІаштІехьдаьннад ший пациенташта езалийта. «Грознефтеоргсинтез» производственни объединене медико - санитарни часта кулгалхоша чІоагІа езаш лоархІ шоай керда тІерелоат. Ишта, кертерча лора поликлиника балІа заместитель А. С. Фисенкос йоах: «Макшарипа Азейна Іалаьмате дика йовз ший гІулакх, цІена из дІа а хьу цо. Дукха да цо могаш болча наха цунна яха баркалаш, кулгалхоше тема совгІаташ.

— ХьалхагІа чІоагІа йоагаш яр со кердача коллективо лийта тІаэцаргья къоагІ со аьнна кхераш, — аьэш, дуац Азас. — Бакьда, массеж ди делалелье, се барт - цхьаогІо йоача коллективе ийсъеннелга хІетадир аз. Дег тІера берзел оал аз нийла безама се тІейицча коллективо, къаьстта раьза а со сайна хьехам беш хиннача поликлиника терапевта Тангиева Хьамида Хьасаейна, физиотерапевта Османова Лидия Феодосиевнайна. Дика специалисташ шинна ца Іеш, дог цІена, безаме наь ба уж. Ираз де цуморча нах ца цхьана болх бела.

Бакьда, лора болх атта болцилга. Цунна доезе деза хІера лазар, кхетве эза хІера могаш воацачун оамал, шийна эовр, Іомадеьр, Іоаь опыт дІаеннa ца Іеш, цу гІулакха ший дега дІоввал а дІалуш хила веза лор. Цу тайпарча лорех цаІ я Макшарипа Азе а.

МоллагІа саг верзаве ветгуа баьлча эггара хьалха лор вода гІад, из гІулакх вІаштІехьа ца деьлча — эггара хеларІа а цунна хул.

— Тха балха эггара чІоагІагІа вола моастагІа могаш воацачунна эхки, гІожа хилар да, — аьэш, дуац дІало Азас. — Могаш боацараш мел боаз, цар оамалех кІоаргагІа мел кхаьа, дерба да а аттагІа кул. Лора боккъо яц шийна воаши могаш дола дарба ца деш унахо вита. Шид балхах дог ца лезар, могаш дола гІо, унахочунна це дер во лор ва. Цу тІа, балза, цІагІа хиина цатоамаш, келахетараш дицдела деза лора цамогаш волча сагага хьожача хана. Хоачоаи Іомадаьчохи тоъем бь ца Іеш, массаза кердачоа тІакхуеш, из ший балка юкъекхуепаш, ца ховр коллегашка дІакхоетташ хиаьеза лор. Сона хетачох ца ховр хатгар зьа [illegible].

Участкови лоро ахар баьнь долга, ший балках дика илеташ специалист Аза йорга дика кхетадир аз унахочунга из хьожаш йолча хана зуеш.

Цхьаь - цхьа гургбац из йолча нах дукха гупбеннеш лора а шоейла а раьза бог цеш цар къамельаш деш. Массане а кхетаду шоаех хІераар лоро тІаэцаргволга, эзаш дола гІо ца деш цо арахоалийтаресоцилга, эзаш йоль молха дІаяьрйолга, къаьстта, хоза а кІеьде а къамаьл даь дог хьоастаргдолга.

Юкъара тха къамаьл чакхдолаш, Азас аьлар:

— Тха болх атта кетачунга аргдар аз: атта бац шоана из. Бакьда, атта беце а, сийдолаш, наха Іалаьмате эзаш ба. Кхы мел дар дІададьча а, дукхьал цхьа саг верзаве вІаштІехье доьнна, цун дог вІдарча а товаш ба медицински болх безара, цунна мутІехье хилара, безза из кхоачашбара.

З. АЮБОВА.

Республика экранаш тІа

«ТІЕМА МАШИНА ЭКИПАЖ»

Одесски студе кинематографисташа Советски Союза Турпала, дукхача тІемашка дакъа лоацаш хиннача Александр Милюкова сценарегІа даьккха из керда фильм вай республике дукхьашка гойтаргда ухх кІирагІа. Тхьаь шозза танка чу вотавеннаa из. Цун цІи дІаяьхьаь я шин братски кашa тІа. ХІаьта Милюков дийна а виса, тІом чакхбьаннавул тІехьагІа ВГИК а яьккха. Одесски студе болх беш ва. ХІанз цхьа тамашийна хІама дага а лаьна ,ший тІема шерий къоналах сценарий яздьй.

Фильме гойташ дар хиннад 1943-ча шера яьхкі ,Курски дуга тІа сийлахьа тІом хилале хьалха сатем эттача хана.

Фашисташта юкъера цхьа танкист вай позицешка кхача гІерташ воалавелар советски танкаш хІалакье.

Хьаьрваьнна гитлеровец юхатоха шийна тІанийпар старшинае - танкиста Меньшова. Цо чІоагІо йир ший тІема новкъостий цхьа леха. Шаьрача арв. массанена бІарга а гуш, вІашдухьалъэттай ши танк..

Цу поединка сцена цхьайолча хана зритель цецвоаккхаш чІоагІа отталь я. Укх фильме танкаш дукхьал ци чудоаца дьшк санна лархІац. Танкисташ вІашагІбовла йиш йоацаш бувзам болаш ба шоай техникаца, уж машинаш а йолаш, тІема гораш йолаш санна.

«Тхьаь йийтталагІьар» оалаш йола меччахьа гІолла чакхйоала танк, чІоагІа тара я, аза аьса тай санна волча ший, командира Меньшов Саняйна.

Советски фашистски шин танкиста поединка историй символически маІан долец да. Дукхьал тІем тІа котвалар дац цу къизача къовсаме Меньшов Санис ленкха вотало. Из нийсхо котьяяр, фашизмо яхьача Іоавалал вахар котдалар да.

Режиссера - постановщика Василевски Витале кинора дебют я «ТІема машина экипаж» яха фильм. ХІаьта хьалхарча даьгье кагирхошта лаьрхІа а да из. хІана аьлча, цу картина турпалаш вахарва сакъердалуш, массаза а дикачунга догдоахаш бола кагий наь хиннадаь. Кагирхоашта лаьрхІа йоланда я цига Іалаьмате дукха музыка. Из язьяй композитора Виктор Власова. Меньшов Саний роль ловзаю Вахтангова цІерагІча театра къонача актера Владимир Вихрова, цунца цхьана фильме дакъа лоацаш ба актераш Л. Яновский. С. Маковецкий. М. Семенов, кхыбараш.

«СЕМЕН ДЕЖНЕВ»

Из керда историно-биографически фильм даьккхараша, дукхача шераш хьалха дІадахачун событеш дага а йоккийташ вайна гойт тІехдикача саьга XVII-ча бІаьшерен Росси лаьтташ нарадерзадеча доккха дакъа лаьцача Семен Ивановича Дежнева вахара оагІонаш «Эрсий землепроходец» — ишта аьннад Дежнеах энциклопеде тІа. 1648-ча шера Азепен Америкапен юкъера пролив гуча а йоаккхаш, ниж баьб цо. Цу хава деяз дерригача дунен карта тІа хьагойтай Азе эггара юстара Къулбамалхбузе моттиг — Семен Дежнева мыс.

«Дежнева дешалера гІулахх ше санна кхы доаццаш цун мехкахой доккхая де йиш йолаш да», — йоах фильма режиссера-постановщика Гусаров Никола.

Дежневски исторически походе хиннача 60 сагах 13 мара дийна виса хиннавац. Цар нигъ аттачарех хиппабац, хІаьта а шийсо баьан арабаьнна хиннаб уж. Картера турпал Семен Дежнев аьсала, курал йовцаш, нравственни духовни вІаьхий, баьгьдар дезаш саг хинлав. Свердловски кинематографисташа дукхьашта оттадаьд цу темагІа фильм.

Вовзаш волча драматурга Ярослав Филиппова сценарегІа оттадаьча цу фильме из арра хьагойт дукха гаьнарча хапара обстановка. Семен Дежнева роль тІехдика ловзаю Алексей Булданова.

В. КОВАЛЕВА.

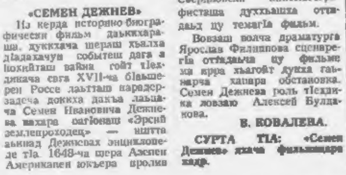

СУРТА ТІА: «Семен Дежнев» яхача фильмашра кадр.

Хьамсара газет дешараш!
ДІАДОЛАДЕННАД 1984 ШЕРА ШОЛЛАГІЧА АХ ШЕРА
«СЕРДАЛО»
ГАЗЕТА ЯЗЛУЛГА
Газет язду республико почтови отделенешка, «Союзпечата» агентствашка, предприятешкарча, организацешкарча, учрежденешкарча общественни уполномоченнеша.
Газет яздора мах (ах шера)—2 сом 4 кепиги.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителя — 2-85-07; бехктокхама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-54-04; промышленностен транспортен — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; кехьной — 2-85-64; корректорске — 2-89-88.
НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-54-04 промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-85-64; корректорская — 2-89-88.
Газет арадувл шинарен, ерен, пхоаттея деношка
СФ02237. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 2587.